

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับผลการประเมินตนเองตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง เพื่อให้การค้นคว้า ครอบคลุม และสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การบริหารและทฤษฎีทักษะการบริหาร
  - 1.1 ความหมายของการบริหาร
  - 1.2 ความหมายของทักษะ
  - 1.3 แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการบริหาร
  - 1.4 ความสัมพันธ์เชิงทักษะการบริหารของผู้บริหารระดับต่าง ๆ
2. การจัดการศึกษาปฐมวัย
  - 2.1 ปรัชญาและแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
  - 2.2 ความหมายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
  - 2.3 ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
  - 2.4 นโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
3. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 3.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 3.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 3.3 องค์ประกอบและกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษา
  - 3.4 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน
  - 3.5 การประกันคุณภาพภายนอก
  - 3.6 การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา
4. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษา
  - 4.1 ความหมายของมาตรฐานการศึกษา
  - 4.2 ความสำคัญของมาตรฐานการศึกษา
  - 4.3 ความสำคัญของมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานระดับต่าง ๆ
  - 4.4 การประเมินผลมาตรฐานการศึกษา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
6. สรุปแนวคิดและทฤษฎีที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิด

1. การบริหารและทฤษฎีทักษะการบริหาร

1.1 ความหมายของการบริหาร

ได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารไว้ดังนี้

ภิญโญ สาธร (2539 : 3) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน

นิพนธ์ กินวางส์ (2543 : 3) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การร่วมมือกันทำงานของบุคคล ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป โดยมีวัตถุประสงค์ของการทำงานร่วมกัน ในการร่วมมือกันทำงานนั้นจะต้องมีบุคคลที่เราเรียกว่าผู้บริหาร และการร่วมมือนั้นจะจัดในรูปขององค์การประเภทต่าง ๆ แล้วแต่วัตถุประสงค์ที่มีขององค์การนั้น ๆ

วิลเลียม (Williams. 1980 : 7) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ กิจกรรมหลัก 3 ประการในการบริหารการดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมาย การบำรุงรักษาองค์การให้อยู่รอดและป้องกันองค์การจากสิ่งแวดล้อมภายนอก

คอลลินส์ (Collins. 1989 : 13) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ กลุ่มของกิจกรรมที่ร่วมกันในองค์การและแนวทางให้เห็นถึงหน้าที่ให้กับประเทศบริษัทหรือสถาบัน

เฟสเลอร์ และ แคทท์ (Fesler and Kett. 1991 : 7) ได้ให้ความหมายว่า การบริหาร คือ การจัดการทำให้เกิดความสำเร็จและเห็นว่า การบริหารเป็นการระดมให้บุคลากรดำเนินการให้ไปสู่เป้าหมายได้ผลสำเร็จสูงสุด

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การที่บุคลากร หรือกลุ่มของบุคลากรร่วมกันดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้สำเร็จตามเป้าหมายขององค์การที่กำหนดไว้

1.2 ความหมายของทักษะ

สาโรช บัวศรี (2529 : 9) อธิบายว่า ทักษะ หมายถึง ความคล่องแคล่ว ความชำนาญในการปฏิบัติ

ภุชงค์ ชำนาญกิจ (2537 : 21) ได้อธิบายว่า ทักษะ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างชำนาญ คล่องแคล่ว ถูกต้อง และเหมาะสมโดยการเรียนรู้และการได้รับการฝึกอบรม

สมศรี วีรานนท์ (2539 : 25) กล่าวว่า ทักษะ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่แปลความรู้ที่มีอยู่ออกมาเป็นการกระทำเป็นความสามารถที่ถูกพัฒนามาใช้ปฏิบัติงานได้จริง

แคทซ์ (Katz. 1974 : 54) ได้ให้ความหมายของทักษะว่า ทักษะเป็นความสามารถที่พัฒนาขึ้นได้ไม่จำเป็นต้องเป็นทักษะที่มีมาแต่กำเนิดและสามารถนำไปใช้ปฏิบัติงานได้ ไม่ใช่ทักษะที่แฝงอยู่ในตัว

สรุปได้ว่า ทักษะ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่แปลความรู้ที่มีอยู่ออกมาเป็นการกระทำ เป็นความสามารถที่ถูกพัฒนามาใช้ในการปฏิบัติงานอย่างคล่องแคล่ว ถูกต้อง และเหมาะสมโดยการเรียนรู้และการได้รับการฝึกอบรมจนเกิดความชำนาญ

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการบริหาร

ทักษะการบริหารเป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมาก สำหรับผู้บริหารงาน ทุกระดับ และทุกองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบริหาร การศึกษา มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถกำหนดเป้าหมายในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องนำหลักการ ทฤษฎี เทคนิค ทักษะการบริหารมาใช้ เพื่อให้การบริหารงานให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับทักษะการบริหาร ไว้ดังนี้

วิจิตร ศรีสอาน (2536 : 6-7) ได้กล่าวถึง การบริหารการศึกษาว่า ผู้บริหารควรมีทักษะในการบริหาร ดังนี้

1. การบริหารเป็นกิจกรรมของกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ผู้บริหารต้องคำนึงถึงผลของการทำงานร่วมกัน
2. ร่วมมือกันทำกิจกรรม จะทำให้กิจการงานมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้บริหารควรสร้างความเป็นหนึ่งเดียว
4. ผู้บริหารควรมีทักษะการใช้กระบวนการและทรัพยากรที่เหมาะสม เพราะการกระทำกิจกรรมใด ๆ ที่ต้องใช้คนหลายคนร่วมกันทำ หากจะให้บังเกิดผลดีมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการบริหารงานที่ดี ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ คือ ผู้ที่สามารถประยุกต์เอาศาสตร์ การบริหารไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สวัสดี กาญจนสุวรรณ (2542 : 21) ได้เสนอแนะทักษะที่ผู้บริหารต้องมีสำหรับการทำงานให้มีประสิทธิภาพ คือ

1. ทักษะเชิงเทคนิค (Technical skill)
2. ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human relation skill)
3. ทักษะเชิงมโนคติ (Conceptual skill)

ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2543 : 10 – 12) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ ควรมีทักษะ 3 ด้าน ที่ผสมกลมกลืนไปตามอัตราส่วนที่แตกต่างกัน ทักษะทั้ง 3 นี้ ได้แก่

1. ทักษะการจัดการ (Managerial skill) เป็นความสามารถของผู้บริหารที่จะบริหารงาน และรักษาไว้ซึ่งความร่วมมือของบุคคลในการทำงาน การสร้างความก้าวหน้า และพัฒนา ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหาร ในการวางแผน การตัดสินใจ การสั่งการ การควบคุมติดตามผลการทำงาน การประสานงาน การจัดองค์กร การบริหารทรัพยากร รวมทั้งการประเมินผลการทำงาน

2. ทักษะทางมนุษย์ (Human skill) เป็นความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความสัมพันธ์ ความร่วมมือ การสร้างแรงจูงใจ ได้แก่ มีความเข้าใจถึงความรู้สึกของผู้อื่น ให้ความสำคัญกับทุกคนมีความจริงใจต่อผู้อื่น มีอารมณ์ขัน มองโลกในแง่ดี มีคุณธรรม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และคอยปรับปรุงบุคลิกภาพตนเองอยู่เสมอ

3. ทักษะทางเทคนิค (Technical skill) เป็นทักษะที่ผสมระหว่างความรู้ ความสามารถในการทำงาน ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานบุคลากร การเงิน และงานบริหารทั่วไป

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2544 : 127-129) ได้เสนอว่า ทักษะการบริหารจัดการ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ทักษะด้านเทคนิค เป็นทักษะเกี่ยวกับสิ่งของ
2. ทักษะด้านความสัมพันธ์ เป็นทักษะเกี่ยวกับเรื่องคน
3. ทักษะด้านมโนทัศน์ เป็นทักษะเกี่ยวกับเรื่องความคิด
4. ทักษะด้านการบริหาร เป็นทักษะเกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหาร อันได้แก่ พฤติกรรมด้านการวางแผน การจัดองค์กร การกระจายอำนาจ การเจรจาต่อรอง การเป็นพี่เลี้ยง แนะนำ และการนำการประชุม ซึ่งทักษะด้านการบริหารเป็นทักษะที่ผสมระหว่าง ทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านความสัมพันธ์ และทักษะด้านมโนทัศน์

จันทร์ธานี สงวนนาม (2545 : 15) ได้เสนอทักษะที่จำเป็นสำหรับการบริหารไว้ 3 ทักษะ และได้เสนอทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา อีก 2 ทักษะ รวมเป็น 5 ทักษะ ดังนี้

1. ทักษะด้านเทคนิควิธี
2. ทักษะด้านมนุษย์
3. ทักษะด้านความคิดรวบยอด
4. ทักษะทางการศึกษาและการสอน (Educational and instructional skills) เป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมี เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำทางการศึกษา และจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนการสอนในฐานะนักวิชาการศึกษาที่ดีด้วย
5. ทักษะด้านความรู้ความคิด (Cognitive skills) เป็นทักษะที่ผู้บริหารสถานศึกษา

สามารถพัฒนาได้ และเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างทักษะอื่น ๆ ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความคิด ภูมิปัญญา และวิสัยทัศน์

มานิตย์ คณะวาปี (2546 : 28) ได้แสดงทัศนะว่านอกจากด้านเทคนิค ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และทักษะด้านความคิดรวบยอดแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนควรมีทักษะเพิ่มเติมอีก 2 ทักษะ รวมเป็น 5 ทักษะ คือ

1. ทักษะในด้านความคิดรวบยอด (Conceptual skill)
2. ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human relation skill)
3. ทักษะทางการศึกษาและการสอน (Educational and instructional skill)
4. ทักษะทางเทคนิค (Technical skill)
5. ทักษะทางความรู้ความคิด (Cognitive skill)

วิโรจน์ สารรัตนะ (2546 : 5) ได้เสนอแนะทักษะสำหรับผู้บริหารไว้ 3 ทักษะ ได้แก่

1. ทักษะเชิงเทคนิค (Technical skills)
2. ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human skills)
3. ทักษะเชิงมโนทัศน์ (Conceptual skills)

แคทซ์ (Katz. 1974 : 55-62) ได้กล่าวไว้ในทฤษฎี 3 ทักษะ Katz's Three Skill Theory ว่าทักษะของผู้บริหารมีอยู่ 3 ทักษะ คือ

1. ทักษะทางเทคนิค (Technical skills) เป็นทักษะที่ผู้บริหารต้องใช้ความรู้ความสามารถ และความชำนาญในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง การใช้วิธีการ กระบวนการและการใช้เทคนิควิธี
2. ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ (Human skills) เป็นทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ เป็นทักษะที่ผู้บริหารต้องทำงานกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล
3. ทักษะทางความคิด (Conceptual skills) เป็นทักษะที่ผู้บริหารจะสามารถมองเห็นภาพรวมภายในองค์กร และสามารถที่จะมองเห็น และเข้าใจในความซับซ้อนภายในองค์กรโดยความสามารถที่จะผสมผสานเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ขององค์การให้เข้ามาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนสามารถที่จะมองเห็นส่วนย่อยขององค์กรที่จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ภายในองค์กร

เจมส์ (James. 1988 : 58) ได้อธิบายทักษะของผู้บริหารโรงเรียน และบริหารธุรกิจไว้ว่า ผู้บริหาร ควรมี 3 ทักษะที่สำคัญ ได้แก่

1. ทักษะด้านเทคนิค (Technical skills) คือ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้เฉพาะอย่าง เช่น การใช้เครื่องมือที่ผู้บริหารใช้ด้วยตนเองหรือใช้ผู้อื่นทำแทนเพื่อให้งานสำเร็จ
2. ทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual skills) เป็นทักษะที่ต้องมีการฝึกฝนอย่างหนัก เพื่อให้มีทักษะด้านนี้ เช่น ความเฉลียวฉลาด ความยุติธรรม และที่สำคัญ คือ ความคิด

สร้างสรรค์รวมทั้งการจัดระบบองค์กรโดยมองเห็นภาพกว้าง มีจินตนาการและคาดการณ์ได้เพื่อปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์

3. ทักษะด้านมนุษย์ (Human skills) เป็นความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นได้โดยตลอด ด้วยการใช้คุณธรรมในทางที่ถูกต้อง

สรุปได้ว่า ทักษะการบริหารงานที่นักวิชาการกล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปทักษะที่คล้ายคลึงกันว่า ประกอบด้วย 5 ทักษะ คือ ทักษะในด้านความคิดรวบยอด ทักษะในด้านมนุษย์ ทักษะทางการศึกษาและการสอน ทักษะทางเทคนิค และทักษะทางความรู้ความคิด

แต่สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดของ แคทซ์ (Katz) ที่กล่าวถึงทักษะการบริหารของผู้บริหาร ประกอบด้วย 3 ทักษะ คือ ทักษะทางด้านเทคนิค ทักษะทางด้านมนุษย์ และทักษะทางด้านความคิด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 ทักษะทางด้านเทคนิค (Technical skills)

ในการบริหารจัดการจำเป็นต้องมีผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถในการดำเนินงานหรือกิจกรรมเฉพาะอย่างในองค์กรนั้น ๆ กล่าวคือ ผู้บริหารจะต้องมีทักษะด้านเทคนิควิธีต่าง ๆ โดยมีนักวิชาการได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับทักษะด้านเทคนิคไว้หลายท่าน ดังนี้

1.3.1.1 ความหมายของทักษะทางด้านเทคนิค

บรรจง ชูสกุลชาติ (2529 : 8) ได้อ้างแนวคิดของ แคทซ์ (Katz) ที่ได้เสนอทักษะของผู้บริหารทางเทคนิค ดังนี้ ทักษะทางเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ในกิจกรรม เฉพาะอย่างรวมถึงวิธีการ ขบวนการขั้นตอน หรือเทคนิคต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมยศ นาวิการ (2536 : 25 – 26) กล่าวว่า ทักษะด้านเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการใช้เครื่องมือ ระเบียบวิธีปฏิบัติงาน หรือเทคนิคต่าง ๆ ของสาขาวิชาเฉพาะอย่าง ศัลยแพทย์ วิศวกร นักดนตรี ผู้บริหารต้องการทักษะที่เพียงพอสำหรับความสำเร็จของงานอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะที่รับผิดชอบอยู่

หฤทัย ปุตระเศรษฐี (2539 : 6) ได้ให้ความหมายว่า ทักษะทางเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการใช้เครื่องมือหรือวิธีการเฉพาะ ทักษะนี้เป็นการทำงานกับสิ่งของ

สวัสดี กาญจนสุวรรณ (2542 : 21) เรียกทักษะนี้ว่าทักษะเชิงเทคนิค และได้อธิบายว่า หมายถึง ความสามารถในการใช้เครื่องมือ การปฏิบัติงาน หรือเป็นการใช้ความรู้ความชำนาญเฉพาะอย่างหรือเฉพาะแบบของกิจกรรม ซึ่งสัมพันธ์กับงานของตน เช่น การขายเครื่องพิมพ์ดีด ต้องมีความรู้เชิงเทคนิค ซึ่งทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่า ควรเสนอขายเครื่องพิมพ์ดีดแบบใด จึงจะช่วยการตัดสินใจซื้อของลูกค้า

เกศนา พันทาเดช (2543 : 39) ได้ให้ความหมายว่า ทักษะทางเทคนิค หมายถึง ทักษะที่เกี่ยวกับการมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีความชำนาญในการปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่ง รวมถึงการใช้วิธีการ กระบวนการ และระเบียบการในการทำกิจกรรม ซึ่งทักษะทางด้านนี้เป็นความชำนาญเฉพาะทางของผู้บริหาร

จันทร์ฉวี สวงนาม (2545 : 15) เรียกทักษะด้านนี้ว่า ทักษะด้านเทคนิควิธี และได้อธิบายความหมายว่า คือ ความสามารถในการใช้ความรู้ วิธีการ เทคนิค และเครื่องมือที่จำเป็นเพื่อผลสำเร็จของงานที่ได้มาจากประสบการณ์การศึกษา การฝึกอบรม ให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วาสนา ไทรงาม (2546 : 28) เรียกทักษะด้านเทคนิคว่าทักษะด้านการปฏิบัติงาน และได้ให้ความหมายว่า หมายถึง ความเข้าใจและความชำนาญในการปฏิบัติงานในหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมถึงความชำนาญในวิธีการ เทคนิค และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น งานวิศวกรรม งานผลิต หรืองานการเงิน และความรู้เฉพาะด้าน ความสามารถวิเคราะห์สามารถใช้เครื่องมือ และเทคนิคในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานในการปฏิบัติหน้าที่ ทักษะด้านเทคนิคจำเป็นมาก สำหรับผู้บริหารในระดับต้น

วิโรจน์ สารรัตนะ (2546 : 5) ได้ให้ความหมายว่า ทักษะด้านเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการใช้เครื่องมือหรือวิธีการเฉพาะ ทักษะนี้เป็นการทำงานกับสิ่งของ

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 11) ได้กล่าวถึง ทักษะด้านเทคนิคว่า หมายถึง ทักษะที่ผู้บริหารต้องใช้ความรู้ความสามารถ วิธีการและเทคนิคต่าง ๆ ในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ ในการบริหาร ซึ่งทักษะทางเทคนิคนี้จะเกิดขึ้นจากการฝึกอบรม เกิดจากการศึกษาและประสบการณ์ จนทำให้ผู้บริหารมีความชำนาญในการบริหารรวมถึงความรู้แนวคิดหรือความรู้เฉพาะในสาขาใดสาขาหนึ่ง ความสามารถในการวิเคราะห์หรือการจำแนกได้อย่างเชี่ยวชาญ มีความเข้าใจและรู้จักเลือกใช้เครื่องมือวิธีการปฏิบัติต่าง ๆ และเทคนิควิธีการทำงานที่เหมาะสมลงตัว เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จจะเห็นว่าทักษะนี้เป็นทักษะที่ผู้บริหารทำงานกับสิ่งของเทคนิค

แคทซ์ (Katz. 1974 : 55-62) ได้อธิบายว่า ทักษะทางเทคนิคหมายถึง ความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและความชำนาญในกิจกรรมเฉพาะอย่าง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิธีกระบวนการ การใช้เครื่องมือกลไกต่าง ๆ หรือเทคนิคต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายด้วยทักษะนี้เรียนรู้ได้ด้วยการปฏิบัติระหว่างฝึกหรือเตรียมตัวเป็นผู้บริหาร โดยทักษะทางเทคนิคที่สำคัญของผู้บริหารต้องมี ประกอบด้วย ทักษะทางด้านการวางแผนและโครงการ ทักษะด้านกระบวนการกลุ่ม และทักษะ

ด้านการจัดการซึ่งสามารถสร้างขึ้นมาด้วยการฝึกหัดเช่น ความสามารถในการเขียนคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร การพูด การอ่านแผนผัง การสร้างอาคาร การจัดการตารางงานเช่นเดียวกับ พวงน้อย ไพรัช (2526 : 26) อธิบายไว้ว่าทักษะด้านเทคนิคหมายถึง วิธีการ กระบวนการ และเทคนิคโดยอาศัยความรู้ การวิเคราะห์ และการรู้จักเครื่องมือในการปฏิบัติงาน เช่น ความสามารถในการเขียนคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร การพูด การอ่านแผนผัง การสร้างอาคาร การรู้จักจัดการตารางงาน การทำทะเบียนนักเรียน ความสามารถในการทำสำมะโนนักเรียน เข้าใจแบบฟอร์มทะเบียน และบัญชีต่าง ๆ เทคนิควิธีสอน การรู้จักใช้เครื่องมือต่าง ๆ

เซอจิโอวานี และคณะ (Sergiovanni & others. 1979 : 25) กล่าวว่า ทักษะทางเทคนิค หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ วิธีการ และเทคนิคในการทำงานเฉพาะอย่างให้สำเร็จ ซึ่งทักษะในทางนี้ได้แก่ วิธีการเขียนแผนการทำงาน การพัฒนาการทำงาน การจัดหาอุปกรณ์ การเรียนการสอนที่เหมาะสม การจัดซื้ออุปกรณ์ การทดลอง การเตรียมการประชุม การวางแผน การทำงานของผู้บริหารและการทำรายงานประจำปี

เพียสีย์ (Pailey. 1981 : 96) แสดงทัศนะต่อทักษะทางเทคนิค หมายถึง เรื่องของการรู้งาน และสามารถปฏิบัติงานได้โดยเป็นเจ้าของข้อมูลสารสนเทศด้านการเคลื่อนไหวและพฤติกรรม ความสามารถของบุคคล ความรู้เรื่องระเบียบการ การควบคุม การหาแนวทางและการทำงาน ร่วมกัน โดยวิธีการทางเทคนิคเฉพาะและได้จำแนกรายละเอียดเกี่ยวกับทักษะทางเทคนิคของผู้บริหารควรจะต้องรู้ 4 เรื่อง คือ

1. ด้านการศึกษา ได้แก่ โปรแกรมหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตรและการประสานงานตลอดจนเทคนิควิธีสอน เทคนิคการใช้เวลา
2. ความสัมพันธ์ชุมชน ได้แก่ ความสำนึกและความเข้าใจถึงจิตใจของผู้ปกครอง โรงเรียน ควรจะต้องบริการทางด้านเครื่องมือและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชน กลุ่มคณะของบุคคลของรัฐและกลุ่มบุคคลทั่วไป
3. การเงินและสิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากรทั้งหมดที่ไม่ใช่บุคคลซึ่งสามารถหยิบมาใช้เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการบริหารอาคารสถานที่
4. การพัฒนากำลังคน ได้แก่ การวางตัวบุคคลให้เหมาะสมกับงาน การประเมินผล การปฏิบัติงาน การเปลี่ยนแปลงและส่งเสริมความสามารถของคณะทำงานให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

แดร์ก และรู (Drake & Roe. 1986 : 29) ได้กล่าวถึง ทักษะทางเทคนิค หมายถึง ทักษะที่เกี่ยวกับความรู้ความเชี่ยวชาญ และมีความชำนาญในกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง พร้อมทั้งมีความคล่องแคล่ว ในการใช้เครื่องมือและเทคนิควิธีการในการทำกิจกรรม นอกจากนี้ ชิพเตอร์ตี

(Sitterty. 1993 : 22) ให้ความหมาย ของทักษะทางเทคนิคว่า เป็นความสามารถในการทำงานกับ เครื่องมือและมีลักษณะพิเศษเฉพาะอาชีพ

1.3.1.2 ความสำคัญของทักษะทางด้านเทคนิค

มานิตย์ คณะวาปี (2546 : 20) เรียกทักษะนี้ว่า ทักษะทางเทคนิค เป็นสิ่งที่ครูใหญ่ สามารถทำงานด้านที่เกี่ยวกับกิจกรรมเฉพาะอย่าง ซึ่ง เกี่ยวกับวิธีการ กระบวนการ และเทคนิค โดย อาศัยความรู้ การวิเคราะห์ และรู้จักใช้เครื่องมือในการปฏิบัติงาน ทักษะนี้เรียนรู้ได้ด้วยการปฏิบัติ ระหว่างฝึกหรือเตรียมตัวเป็นผู้บริหาร เช่น ความสามารถในการเขียนคำสั่งเป็น ลายลักษณ์อักษร การพูด การอ่านแผนผังการสร้างอาคาร การรู้จักทำตารางทำงาน การทำทะเบียน นักเรียน สามารถทำ สำมะโนประชากรเกี่ยวกับนักเรียน เข้าในแบบฟอร์มทะเบียน และการทำบัญชีใช้สอยต่าง ๆ เทคนิค วิธีการสอน การรู้จักใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น ทักษะทางเทคนิคถึงแม้ว่าจะจำเป็น น้อยมากสำหรับครูใหญ่ เพราะไม่ต้องทำหรือปฏิบัติเอง แต่จำเป็นต้องรู้และเข้าใจเพื่อการ ตรวจสอบงานและสร้างศรัทธาให้กับผู้อยู่ได้บังคับบัญชา ทักษะทางเทคนิคการสอนและศึกษาได้ ด้วย

รอย (Roy. 1996 : 143-147) ได้กล่าวถึง ทักษะทางเทคนิคว่า เป็นทักษะที่เป็นรากฐานสำคัญ ที่คนคนหนึ่งจำเป็นต้องมี เพื่อจะใช้ชีวิตได้อย่างประสบผลสำเร็จ ทักษะทางด้านเทคนิค ประกอบด้วยทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตโดยทั่วไป เช่น ทักษะการทำความสะอาด การปรุงอาหาร การจัดแต่ง การจัดการ การวางแผน ฯลฯ ไปจนถึงทักษะทางเทคนิคเฉพาะอื่น ๆ อีกมากมาย ที่จำเป็น ต่อการทำงานหรือต่อวิชาชีพเฉพาะด้าน ขณะที่คนจำนวนมากได้ค้นพบ และสร้างทักษะทาง เทคนิคต่าง ๆ ต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งนั้น รอยแนะนำว่า จะต้องยกระดับและพัฒนาทักษะต่าง ๆ และรักษาให้อยู่ในระดับแนวหน้า ไม่ล้าหลัง ไม่ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปอย่างไรก็ตาม จะต้องเรียนรู้และพัฒนาต่อไปเพื่อความมั่นคงในชีวิต

จากทักษะด้านเทคนิคที่กล่าวมา จะเห็นว่าทักษะด้านนี้ เป็นความสามารถของผู้บริหาร ในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ อย่างคล่องแคล่วในการบริหาร และการรู้วิธีการทำงานในหน้าที่ อย่างดี รู้เทคนิคการพูด การอ่าน การฟัง การคิดวิเคราะห์ รวมถึงสามารถเป็นผู้นำในการทำงาน ได้ด้วยทักษะด้านนี้ สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้จากการเรียน การฝึกฝน และได้จากประสบการณ์ การปฏิบัติงาน

1.3.1.3 องค์ประกอบของทักษะทางด้านเทคนิค

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2534 : 17-18) ได้จำแนกรายละเอียดของทักษะที่ผู้บริหารควร จะต้องมีไว้ ดังนี้ ทักษะทางเทคนิค ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารสามารถจัดทำแผนงานหรือโครงการทางการศึกษาได้อย่างถูกต้อง

2. ผู้บริหารสามารถจัดทำสถิติและแผนภูมิเกี่ยวกับข้อมูลทางการศึกษาที่จำเป็นได้อย่างชัดเจน
  3. ผู้บริหารสามารถทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมครูได้อย่างเรียบร้อยไม่ติดขัด
  4. ผู้บริหารสามารถใช้ภาษาพูดได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับฐานะกาลเทศะและสถานการณ์
  5. ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาเขียนได้เป็นอย่างดี อ่านเข้าใจง่าย
  6. ผู้บริหารเข้าใจระบบบัญชี ระเบียบการเงินที่เกี่ยวข้องกับการเงินของสำนักงานและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง
  7. ผู้บริหารเข้าใจระเบียบการจัดซื้อ จัดจ้างที่เกี่ยวข้องกับการเงินของสำนักงานและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
  8. ผู้บริหารต้องรู้ระเบียบงานสารบรรณ และจัดทำได้อย่างถูกต้องเรียบร้อย
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 23 - 26) กล่าวว่า ทักษะทางเทคนิค เป็นทักษะที่ผสมระหว่างความรู้ความสามารถในการทำงานของตนเอง ผู้บริหารควรมีความรู้เกี่ยวกับงานในหน้าที่ต่าง ๆ ได้แก่ งานด้านวิชาการ งานด้านบริหารบุคคล งานด้านอำนวยความสะดวก การเงิน ความรู้เหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในการบริหารงานนั้น ประกอบด้วยเทคนิค 8 ประการคือ
1. เทคนิคในการบริหารงานนั้น ผู้บริหารต้องใช้การตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยอาศัยข้อมูลและเหตุผล
  2. เทคนิคในการสั่งการ ต้องสั่งอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ถูกต้องตามกาลเทศะ เหมาะสมกับบุคคล
  3. เทคนิคในการรับฟังความคิดเห็น สร้างบรรยากาศให้ผู้ใต้บังคับบัญชาสามารถแสดงความคิดเห็นได้
  4. เทคนิคในการติชม ควรติชมให้เหมาะสมกับกาลเทศะ และติชมในเรื่องผลงาน ยึดหลักการดีเพื่อก่อและชมเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดกำลังใจ
  5. เทคนิคในการก่อให้เกิดระเบียบวินัย การวางระเบียบวินัยควรคำนึงถึงความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเพื่อนำไปปฏิบัติ รวมทั้งมีมาตรการในการควบคุมการปฏิบัติตามระเบียบวินัย
  6. เทคนิคในการวางตน ควรวางตนเป็นตัวอย่างมีความเที่ยงตรง ยุติธรรม ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง แจกจ่ายงานให้ทั่วถึง ไม่ควรสนิทสนมกับผู้ใดโดยเฉพาะ
  7. เทคนิคในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานเข้าร่วมสังคมเป็นประธานพิธีรวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับภายนอก

8. เทคนิคการเพิ่มสมรรถภาพ ให้กับผู้ได้บังคับบัญชาสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีความก้าวหน้าในการทำงาน ทำงานตามความรู้ความสามารถของตน และมีโอกาสได้เลื่อนขั้นเงินเดือน ตำแหน่ง รวมทั้งการเป็นที่ปรึกษา ให้กำลังใจผู้ได้บังคับบัญชาอย่างต่อเนื่อง

มานิตย์ คณะวาปี (2546 : 20) ได้จำแนกรายละเอียดของทักษะทางด้านเทคนิคไว้ว่า

1. ผู้บริหารสามารถจัดทำแผนงานหรือโครงการทางการศึกษาได้อย่างถูกต้อง
2. ผู้บริหารสามารถจัดทำสถิติและแผนภูมิเกี่ยวกับข้อมูลทางการศึกษาที่จำเป็นได้อย่างถูกต้อง
3. ผู้บริหารสามารถทำหน้าที่ประธานในที่ประชุมครูได้อย่างเรียบร้อยไม่ติดขัด
4. ผู้บริหารสามารถใช้ภาษาพูดได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับฐานะกาลเทศะและสถานการณ์
5. ผู้บริหารควรเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษาเขียนได้เป็นอย่างดีและอ่านเข้าใจง่าย
6. ผู้บริหารเข้าใจระบบบัญชี ระเบียบการเงินที่เกี่ยวข้องกับการเงินของสำนักงานและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
7. ผู้บริหารเข้าใจระเบียบการจัดซื้อ จัดจ้างที่เกี่ยวข้องกับการเงินของสำนักงานและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
8. ผู้บริหารต้องรู้ระเบียบงานสารบรรณ และจัดทำได้อย่างถูกต้อง เรียบร้อย

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548 : 125) ได้อธิบายถึง ทักษะด้านเทคนิคว่า ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิธีการ กระบวนการขั้นตอน และเทคนิควิธีการในการปฏิบัติกิจกรรมเฉพาะทางของผู้บริหาร ประจำหน่วยงานในองค์กร ทักษะเหล่านี้ได้จาก การศึกษาเล่าเรียนจากสถาบันการศึกษา และได้จากการฝึกอบรม และประสบการณ์เพิ่มเติมขณะทำงาน โดยความรู้ด้านเทคนิคได้จากการมีความสามารถในการจำรายละเอียดได้ดี และความสามารถเรียนรู้งานด้านเทคนิคที่เกี่ยวกับเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วตรงกับความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด

แฮร์ริส (Harris. 1963 : 16) ได้เสนอรายละเอียดของทักษะการบริหาร ไว้ดังนี้
ทักษะทางเทคนิค ประกอบด้วย

1. การพูด
2. การเขียน
3. การอ่าน
4. การฟัง
5. การจัดลำดับเรื่อง
6. การสาธิต

7. การเขียนแผนภูมิ

จึงสรุปได้ว่าทักษะด้านเทคนิค คือ ความสามารถในการทำงานของผู้บริหารที่เกี่ยวกับกิจกรรมเฉพาะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ วัสดุ การกระบวนกร กลไกที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานขั้นตอนการทำงาน การทำงานเป็นทีม และเทคนิคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานในการจัดกิจกรรม การวิเคราะห์ และรู้จักในการใช้เครื่องมือ และอุปกรณ์ ต่าง ๆ ในการบริหารงานด้านวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไปอย่างชำนาญ

1.3.2 ทักษะทางด้านมนุษย (Human skills)

การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพนั้นไม่สามารถเน้นที่งานเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ ผู้บริหารจึงต้องมีการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กัน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีก่อให้เกิดความร่วมมือกันดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องมีทักษะทางมนุษยก่อนข้างสูง ซึ่งเป็นความชำนาญในการทำงานกลุ่มส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารจะต้องรู้จักตนเองมีความเชื่อมั่น มีอารมณ์มั่นคง รู้จักและเข้าใจผู้อื่น มีจิตใจกว้างขวาง และรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงาน มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงทัศนะที่มีต่อทักษะทางมนุษยไว้ดังนี้

1.3.2.1 ความหมายของทักษะทางด้านมนุษย

บรรจง ชุตกุลชาติ (2529 : 8) ได้อ้างถึงแนวคิดของ แคทซ์ (Katz) ที่ได้เสนอความหมายทักษะทางมนุษยของผู้บริหาร หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารที่จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในฐานะของสมาชิกของกลุ่ม และสร้างความร่วมมือในฐานะผู้นำ รวมถึงความเข้าใจความต้องการของผู้อื่น และกระตุ้นบุคคลในองค์กรให้มีส่วนร่วมในการวางแผนทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุความสำเร็จ ทักษะด้านมนุษยยังเกี่ยวข้องกับคน คือ จะต้องยอมรับในความเป็น ผู้บังคับบัญชาในระดับเดียวกัน ผู้ได้บังคับบัญชาและความประพฤติของบุคคล ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์จึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารทุกระดับ ทั้งระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง

หฤทัย ปุตรเศรษฐี (2539 : 7) กล่าวว่า ทักษะมนุษย หมายถึง ทักษะมนุษยเกี่ยวกับการจูงใจ การเข้าใจธรรมชาติของมนุษย การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงานผู้ได้บังคับบัญชาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทักษะประเภทนี้เป็นเรื่องสำคัญและเป็นทักษะที่ผู้บริหารทุกคนต้องมี

สวัสดี กาญจนสุวรรณ (2542 : 21) เรียกทักษะด้านนี้ว่า ทักษะเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human relation skill) โดยให้ความหมายว่าเป็นความสามารถในการทำงานกับคนอื่นและการเข้าใจคนอื่น

เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพกับบุคคลอื่น พฤติกรรมดังกล่าว ได้แก่ การฟัง การสื่อสาร การแสดงความรู้สึกเห็นอกเห็นใจและการตั้งใจ เป็นต้น

เกศนา พันทาเดช (2543 : 42) กล่าวว่า ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง การทำงานร่วมกับคน ฉะนั้น ผู้บริหารต้องเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์จึงจะทำให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งมนุษยสัมพันธ์เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่ม หน่วยงานต่อหน่วยงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ฉะนั้น ผู้บริหารต้องสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในตัวเอง

วาสนา ไทรงาม (2546 : 174) เรียกทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ว่าทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ และให้ความหมายว่า หมายถึง ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นและโดยอาศัยผู้อื่น รวมทั้งสามารถทำงานอย่างมีประสิทธิภาพประหนึ่งสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มีความสำคัญต่อผู้บริหารทุกระดับ

วิโรจน์ สารัตนะ (2546 : 5) เรียกทักษะนี้ว่า ทักษะเชิงมนุษย์ (Human skills) และอธิบายความหมายของทักษะนี้ว่า หมายถึง ความสามารถที่จะทำงานกับคนอื่น หรือเข้ากับคนอื่นได้ และให้ข้อสังเกตว่าทักษะเชิงมนุษย์ เป็นการทำงานกับคน

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 11) อธิบายถึง ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ว่า ไม่ใช่ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์แต่ หมายถึง ทักษะที่ผู้บริหารต้องทำงานกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ สร้างขวัญกำลังใจในการทำงาน รู้วิธีการสร้างทีมงานเพื่อให้การบริหารสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ จะเห็นว่าทักษะนี้จะเกี่ยวกับคน ผู้บริหารต้องใช้คนให้เหมาะสมกับงาน ให้ตรงกับความรู้ความสามารถ และความสนใจของบุคคลนั้น รวมทั้งความสามารถในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถบริหารสมาชิกในทีมให้ทำงานได้อย่างเกิดผล สามารถจูงใจทีมงานให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันทำงานได้เป็นอย่างดี ทักษะเชิงมนุษย์เป็นที่รู้จักกันในปัจจุบันว่า ความฉลาดทางอารมณ์ หรือ EQ นั่นเอง

แคทซ์ (Katz. 1974 : 55 - 62) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในฐานะสมาชิกของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารที่มีทักษะด้านนี้ต้องเป็นผู้ที่ยอมรับความคิดเห็น ความรู้สึก ความเชื่อถือของผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อนร่วมงานที่เท่าเทียมกัน และผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บริหารต้องทำงานสัมพันธ์กับบุคคลหลายประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกัน ทางด้านขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม สังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ทัศนคติ และค่านิยม ผู้บริหารจะต้องระมัดระวังความรู้สึกนึกคิดของตน มีความจริงใจ เพราะ ผู้ใต้บังคับบัญชาจะเกิดความรู้สึกปลอดภัย มีความมั่นใจ ยอมรับนับถือ และศรัทธา และแคทซ์ ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของทักษะมนุษยสัมพันธ์ ที่ผู้บริหารควรมี คือ เป็น

ความสามารถที่จะทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ โดยอาศัยความร่วมมือและกระบวนการกลุ่มเป็นทักษะที่ทำงานเกี่ยวข้องกับคนเป็นทั้งทักษะที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคล ยอมรับในความเป็นเลิศ ความเสมอภาค ความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นทักษะที่เกิดขึ้นจากความประพฤติอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ยอมรับในเจตคติ มุมมอง ความเชื่อของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตน พร้อมทั้งจะเข้าใจคำพูด และการกระทำของผู้อื่น มีความสามารถในการสื่อความหมาย ให้ผู้อื่นเข้าใจได้ด้วยการกระทำ มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศในการทำงาน ไม่กลัวการถูกตรวจสอบกระตุ้นให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการวางแผน และเอาชนะงานได้ด้วยตนเอง สามารถจูงใจผู้อื่น สามารถชี้แนะแนวทางที่เป็นไปได้และเสนอแนวทางที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของงานได้หลายทาง มีความปรารถนาดี และจริงจังในการกระทำจนเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น ตลอดจนเป็นทักษะที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและต่อเนื่อง

เพียเซย์ (Paisey. 1981 : 96) แสดงทัศนะต่อทักษะทางมนุษย์ หมายถึง ความสามารถในการกระตุ้นส่งเสริมให้คนใช้ความพยายามของเขาอย่างเต็มที่เพื่องานและทุ่มเทให้กับองค์กรที่เขาสังกัดอยู่ทักษะนี้ยังรวมถึง การสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่พึงประสงค์โดยวิธีการที่ไม่กระทบกระเทือนต่อขวัญและกำลังใจของบุคลากรในองค์กร และเป็นวิธีการที่ทุกคนเข้าใจชัดเจน คือ ช่วยให้ผู้บุคลากรเหล่านั้นเกิดความมั่นใจว่าเขาสามารถปฏิบัติงานได้

เซอร์จิโอวานนิ และคณะ (Sergiovanni and others. 1979 : 119-120) กล่าวว่า ทักษะทางมนุษย์ หมายถึง ความสามารถในการเข้ากับบุคคลต่าง ๆ ในบางครั้ง อาจจะเรียกว่าทักษะในการครองตน ได้แก่ ทักษะในการติดต่อระหว่างบุคคล การประสานงาน การแสดงภาวะผู้นำ การจูงใจ การสร้างขวัญและกำลังใจ การเข้าใจการทำงานของกลุ่มคน การจูงใจหรือชักจูงให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันทำงาน

แดร์ริก และรู (Drake & Roe. 1986 : 29) กล่าวไว้ว่า ทักษะทางมนุษย์หมายถึง ทักษะที่ช่วยให้ผู้บริหารทำงานกับปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการสร้างพลังแห่งความร่วมมือของทีมงานเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ทักษะทางมนุษย์ หมายถึง ทักษะการครองตนที่ผู้บริหารต้องใช้ในการทำงานร่วมกับบุคลากรอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ความเข้าใจผู้อื่น ทั้งผู้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานเท่าเทียมกัน ทั้งผู้บังคับบัญชาเหนือตน เพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดความมั่นใจ เกิดแรงจูงใจ หรือขวัญกำลังใจในการทำงาน เพื่อให้งานประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายอย่างมีประสิทธิภาพมีแนวทางปฏิบัติที่หลากหลาย

1.3.2.2 ความสำคัญของทักษะทางด้านมนุษย์

เมธี ปิรันธนานนท์ (2527 : 68) ได้กล่าวถึง ความสำคัญทักษะทางมนุษย์ของผู้บริหาร มีดังนี้

1. เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีเข้ากับชุมชนได้
2. ให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานเมื่อความต้องการเกิดขึ้น
3. มีส่วนร่วมในกิจกรรมและสังคม
4. สร้างความสัมพันธ์และสร้างบรรยากาศที่ดีให้เกิดซึ่งทั้งภายในและภายนอกองค์กร
5. มีส่วนร่วมและเป็นผู้นำในการอภิปราย
6. มีความเข้าใจและสามารถแก้ไขปัญหาคัดแย้งต่าง ๆ ได้
7. สามารถสะท้อนความรู้สึกและความคิดออกมาอย่างดี
8. ให้ความสำคัญต่อผู้ร่วมงานทุกคน ขณะเดียวกันก็มุ่งทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.3.2.3 องค์ประกอบของทักษะทางด้านมนุษย์

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 17-18) ได้จำแนกรายละเอียดของทักษะทางมนุษย์ ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารควรปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม
2. ผู้บริหารควรให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานตามความถนัดและ

ความสามารถในทุกด้าน

3. ผู้บริหารควรยกย่องให้ความสำคัญแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาโดยเท่าเทียมกัน
4. ผู้บริหารควรให้ความเป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชาในทุกสถานการณ์
5. ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาซักถามข้อข้องใจเมื่อเกิดปัญหาคัดแย้ง
6. ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน
7. ผู้บริหารควรเข้าใจปัญหาของผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความรู้สึกเห็นอกเห็นใจ
8. ผู้บริหารควรเอาใจใส่ ดูแลทุกข์สุขของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างทั่วถึง

9. เมื่อมีครูเข้าใหม่ ผู้บริหารจะเป็นห่วงเป็นใยให้ความอบอุ่นใจ โดยการแนะนำ ให้ทราบถึงระเบียบ กฎเกณฑ์ เพื่อนร่วมงาน สภาพสังคม และแนวปฏิบัติงาน

ผู้บริหารควรจัดให้มีการพบปะสังสรรค์กันนอกเวลางานเพื่อสร้างไมตรีสัมพันธ์ อันดีต่อกันระหว่างบุคลากรระดับต่าง ๆ

มานิตย์ คณะวาปี (2546 : 22) เรียกทักษะนี้ว่า ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (Human skill) และได้อธิบายว่าในการบริหารงานโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นการบริหารด้านใด รวมทั้งการจัดการ นิเทศ การศึกษาในโรงเรียน ครูใหญ่จำเป็นจะต้องมีทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์อย่างดี เพราะว่า ครูใหญ่ต้องทำงานสัมพันธ์กับบุคคลหลายประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกันทางด้านขนบธรรมเนียม

และวัฒนธรรม สังคม สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ ทัศนคติและค่านิยม บุคคลประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ผู้บังคับบัญชา ครูใหญ่ คีษานิตเทศก์ หัวหน้าหมวดวิชา ครู พนักงาน เจ้าหน้าที่ คนงาน ภารโรง นักเรียน และผู้ปกครอง จึงต้องศึกษาพฤติกรรมและพยายามเข้าใจบุคคลทุกประเภท ทักษะนี้ ครูใหญ่ จะศึกษาได้จากประสบการณ์ในการทำงาน และวิชาทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับจิตวิทยา ขบวนการหมู่พวก และสังคมวิทยา

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548 : 126) เรียกทักษะด้านนี้ว่า ทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal skills) และได้อธิบายว่า ทักษะด้านนี้ครอบคลุมกว้างถึงความรู้ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ และกระบวนการกลุ่ม ความสามารถในการเข้าถึงความรู้สึก เจตคติ และแรงขับของผู้อื่น รวมทั้งความสามารถที่จะสื่อสารได้อย่างแจ่มชัดจนสามารถที่จะโน้มน้าวจิตใจ ผู้อื่นให้คล้อยตามได้ ทักษะนี้ยังรวมถึง ความเห็นอกเห็นใจ ความเข้าใจแจ่มแจ้งทางสังคม ความมีเสน่ห์ ความสามารถโน้มน้าวใจและความสามารถสื่อสารด้วยวาจา ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาและรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชาและบุคคลภายนอก

แฮร์ริส (Harris. 1963 : 16) ได้จำแนกรายละเอียดของทักษะทางมนุษย์ ประกอบด้วย

1. การเข้าอกเข้าใจ
2. การรู้จักสัมพันธ
3. การรู้จักสังเกต
4. การรู้จักการนำอภิปราย
5. ความสามารถสะท้อนความรู้สึกและคิดออกมา
6. การมีส่วนร่วมในการอภิปราย
7. การแสดงบทบาทสมมติ

จึงสรุปได้ว่า ทักษะทางมนุษย์เป็นทักษะที่ผู้บริหารต้องใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นกับผู้ร่วมงาน โดยอาศัยปัจจัยด้านต่าง ๆ เข้ามาสนับสนุนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับนับถือในการทำงานกับคน ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการโน้มน้าวหรือจูงใจ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประสานงาน การสร้างทีมงาน การสื่อสาร การปรับตัวให้เข้ากับผู้ร่วมงาน การบริหาร ความขัดแย้ง การควบคุม การรู้จักสังเกต สัมพันธ การแสดงภาวะผู้นำเข้าใจการทำงานของกลุ่มคน ด้วยการสร้างพลังความร่วมมือของทีม เพื่อบรรลุเป้าหมายองค์กร

1.3.3 ทักษะทางด้านความคิด (Conceptual skills)

สถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้นั้น องค์ประกอบสำคัญยิ่ง คือ การที่ผู้บริหารต้องสามารถเข้าใจงานในหน่วยงานของตนในทุก ๆ ด้าน มองเห็นภาพรวมของงาน มีความรู้รอบตัวดี

มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้บริหารต้องมีทักษะด้านความคิด โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับทักษะทางความคิดและได้อธิบายให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1.3.3.1 ความหมายของทักษะทางความคิด

บรรจง ชูสกุลชาติ (2529 : 8) ได้อ้างถึงแนวคิดของ แคทซ์ (Katz) ที่ได้เสนอทักษะของผู้บริหารทางความคิด ดังนี้ ทักษะทางความคิด (Conceptual skills) หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารที่จะเข้าใจงานต่าง ๆ ในองค์กรว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างไรและถ้าจะมีอะไรเปลี่ยนแปลงในส่วนใดส่วนหนึ่ง ก็จะทราบว่าจะกระทบหรือมีผลต่อสิ่งใดบ้าง เช่น ผลต่อบุคคล การสื่อสาร การเมือง สังคมและเศรษฐกิจของชาติทั้งหมด เมื่อมีความเข้าใจในด้านกรอบความคิดทั้งหมดแล้ว ผู้บริหารจะสามารถปฏิบัติตนให้เกิดความก้าวหน้า และเกิดสวัสดิภาพต่อส่วนรวมขององค์กร

สุริย์ สุเมธินฤมิต (2538 : 58) กล่าวว่า ทักษะทางความคิด หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารในการเข้าใจหน่วยงานในทุกลักษณะ เห็นความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานกับองค์กรอื่น ๆ ทักษะนี้เป็นทักษะที่ผู้บริหารระดับหัวหน้าหน่วยงานจะขาดเสียมิได้ในการบริหารงานมีกิจกรรมมากมายที่ใช้ทักษะนี้ เช่น การตัดสินใจและการขจัดความขัดแย้ง ผู้บริหารจะต้องใช้ทักษะทางด้านนี้ช่วยในการจัดกิจกรรมดังกล่าว

หฤทัย ปุระเศรณี (2539 : 16) ให้ความหมายของทักษะความคิดว่า เป็นทักษะ หรือความสามารถในการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ และปัจจัยต่าง ๆ ในองค์กรที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานเป็นทักษะที่จำเป็นมากที่สุดสำหรับผู้บริหารระดับสูง

สวัสดิ์ กาญจนสุวรรณ (2542 : 21) เรียกทักษะด้านนี้ว่า ทักษะเชิงมนโคติ (Conceptal skill) และได้ให้ความหมายทักษะนี้ว่า หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจกิจกรรมทุกอย่าง และผลประโยชน์ต่าง ๆ ขององค์กร รวมทั้งการแลเห็นภารกิจทั้งหมดขององค์กรว่าเป็นอย่างไร และความสัมพันธ์ของหน่วยงานทั้งหมดในองค์กรเป็นอย่างไร เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ การวางแผน และการประสานงานด้านปฏิบัติการทั้งหมดขององค์กร

เกศนา พันทาเดช (2543 : 35) สรุปรว่า ทักษะทางความรู้ความคิด เป็นทักษะพื้นฐานของผู้บริหารในการบริหารงานให้บรรลุผลสำเร็จขององค์กร ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความคิด มีปัญญา และวิสัยทัศน์ ซึ่งหลักการส่งเสริมการพัฒนาความคิดตามที่ วิจิตร วรุตบางกูร (2531 : 33-34) ได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาความคิดของผู้บริหาร คือ ผู้บริหารไม่ควรยึดมั่นกับวิธีการบริหารอย่างใดอย่างหนึ่งตลอดไปในชีวิตการบริหารงาน พยายามค้นหาแนวทางการปฏิบัติงานที่ดีกว่าและที่ใหม่กว่าอยู่เสมอ

จันทรานี สวงนาม (2545 : 15) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านนี้ว่า เป็นความสามารถในการมององค์การได้อย่างทะลุปรุโปร่ง เพื่อทำให้องค์การมีความสมบูรณ์โดยส่วนรวม ด้วยการทำให้การทำงานของแต่ละบุคคลเหมาะสมกับองค์การ

วาสนา ไทรงาม (2546 : 77) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านความคิดรวบยอดว่า หมายถึงความสามารถมองภาพรวมทั้งองค์การและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ทักษะนี้เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร การจัดการข้อมูลข่าวสารและความสามารถในการวางแผน นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับการรู้ว่าแผนงานใดแผนงานหนึ่งเหมาะสมกับองค์การโดยภาพรวมเพียงใด และองค์การของตนเหมาะกับธุรกิจประเภทนั้นและชุมชนนั้น รวมทั้งธุรกิจโดยทั่วไป ภาวะแวดล้อมทางสังคมหรือไม่ เพียงใด กล่าวคือ เป็นเรื่องของการคิดอย่างมีกลยุทธ์ซึ่งต้องมองการณ์ไกลในระยะยาว ซึ่งหมายถึง การมีวิสัยทัศน์นั่นเอง ทักษะนี้จำเป็นสำหรับผู้บริหารทุกระดับ โดยเฉพาะระดับสูงมีความจำเป็นมากที่สุด

วิโรจน์ สารรัตนะ (2546 : 5) เรียกทักษะด้านนี้ว่าทักษะเชิงมโนทัศน์ (Conceptual skills) และให้ความหมายว่า เป็นความสามารถในการมององค์การโดยภาพรวมกับความสัมพันธ์กับภายนอก ความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ขององค์การและการส่งผลต่อกัน และความรู้ที่สามารถจะวินิจฉัยและประเมินปัญหาต่าง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2547 : 11) กล่าวถึง ทักษะด้านนี้ว่า หมายถึง ทักษะที่ผู้บริหารจะสามารถมองเห็นภาพรวมภายในองค์การ และสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจในความซับซ้อนภายในองค์การ สามารถที่จะผสมผสานเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ขององค์การให้เข้ามาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และตลอดจนสามารถที่จะมองเห็นส่วนค้อยขององค์การที่จะส่งผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ภายในองค์การ จะเห็นว่าทักษะนี้จะเกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้บริหารที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์การจากองค์ประกอบย่อย ๆ ภายในองค์การ และสามารถนำมาผสมผสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ

แคทซ์ (Katz. 1974 : 55 -62) กล่าวว่า ทักษะทางความคิด หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นภาพรวมขององค์การทั้งหมด รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ในองค์การได้อย่างชัดเจนและสามารถเข้าใจว่าถ้ามีการเปลี่ยนแปลงส่วนใดส่วนหนึ่งจะก่อผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ภายในองค์การ และความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์การอื่น รวมทั้งความเกี่ยวพันกับธุรกิจอุตสาหกรรม ชุมชน สังคม เศรษฐกิจและการเมืองของชาติ หากสิ่งเหล่านี้ มีการเปลี่ยนแปลงก็สามารถที่จะคาดการณ์เพื่อวางแผนที่จะรับหรือหลีกเลี่ยงสถานการณ์อันเกี่ยวข้องกับ สวัสดิภาพขององค์การในฐานะที่เป็นผู้นำ เป็นผลรวมของทักษะทางเทคนิควิธีจะเห็นว่าทักษะนี้ จะเกี่ยวข้องกับความสามารถของผู้บริหารที่จะมองเห็นภาพรวมขององค์การจากองค์ประกอบย่อย ๆ ภายในองค์การ และสามารถนำมาผสมผสานกันอย่างมีประสิทธิภาพ

เซอร์จิโอวานี และคณะ (Sergiovanni and others. 1979 : 25) แสดงความเห็นว่ ทักษะทางความคิด หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารที่มองเห็นทักษะวิสัยของโรงเรียน เห็นความสำคัญระหว่างโรงเรียนกับส่วนอื่น ๆ เช่น ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เห็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างส่วนประกอบต่าง ๆ ในโรงเรียน ตัวอย่างเช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ การจัดการศึกษา การบริหารบุคลากร การพัฒนาบุคลากร และอื่น ๆ

เพียเซย์ (Paisey. 1981 : 96) แสดงทักษะต่อทักษะทางความคิดว่าหมายถึง ความสามารถในการเข้าใจสิ่งต่าง ๆ อย่างดี โดยเข้าใจรายละเอียดของเรื่องนั้นทั้งหมดและยังสามารถเข้าใจอีกว่าเรื่องดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นอย่างไร

แดร์ก และรู (Drake & Roe. 1986 : 29-30) ได้ให้ทักษะเกี่ยวกับทักษะทางความรู้ความคิดว่าผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความคิด มีสติปัญญา และมีวิสัยทัศน์ ซึ่งทักษะทางด้านนี้เป็นทักษะพื้นฐานของผู้บริหาร ทักษะทางความคิดหมายถึง ความสามารถในการประสานสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และสามารถมองเห็นองค์กรในภาพรวม ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องรู้ถึงการพึ่งพาอาศัยกันของส่วนต่าง ๆ หรือหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กร และเข้าใจได้ว่าการเปลี่ยนแปลงในส่วนหนึ่ง จะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ อย่างไรบ้าง

สรุปได้ว่า ทักษะทางความคิด หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ การศึกษาจากตำรา เอกสาร การร่วมประชุม สัมมนา การอภิปรายร่วมกับคนอื่น การเรียนรู้ ประสบการณ์ของผู้อื่น ได้มาเหล่านั้นมาพัฒนาเพื่อค้นหาแนวทางปฏิบัติ และแสดงออกทางความสามารถเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิดเชิงเหตุผล การมองภาพกว้างในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ การวางแผน การจัดระบบ การประยุกต์ใช้ โดยใช้ความรู้ทางสังคมศาสตร์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะทางการจัดการเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการบริหารงานให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3.3.2 ความสำคัญของทักษะทางด้านความคิด

ทิสนา แจมมณี และคณะ (2540 : 45-47) กล่าวถึงความสำคัญในการคิดบุคคลว่าจำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐานหลายประการในการดำเนินการคิด อาทิ เช่น ความสามารถในการจำแนก ความสามารถในการจัดกลุ่ม ความสามารถในการสังเกต การรวบรวมข้อมูลและการตั้งสมมติฐาน ซึ่งโดยทั่วไป ๆ แล้วมีการจัดทักษะการคิดไว้ 2 ระดับ ได้แก่ ทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน และทักษะการคิดขั้นสูง ซึ่งแต่ละขั้นมีรายละเอียด ดังนี้

1. ทักษะการคิดขั้นพื้นฐานที่สำคัญ คือ ทักษะการสื่อสาร ได้แก่ การฟัง การจำ การอ่าน การรับรู้ การเก็บความรู้การดึงความรู้ การจำได้ การใช้ความรู้ การอธิบาย การทำความเข้าใจ การบรรยาย การพูด การเขียน และการแสดงออกส่วนทักษะที่เป็นแกนหรือทักษะขั้นพื้นฐานทั่วไป

ได้แก่ การสังเกตการสำรวจ การตั้งคำถาม การรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่ การตีความ การเชื่อมโยง การใช้เหตุผล การระบุ การจำแนกความแตกต่าง การจัดลำดับ การเปรียบเทียบ การอ้างอิง การแปลความ การขยายความ และการสรุปความ

2. ทักษะการคิดขั้นสูงที่สำคัญ มีดังนี้ การนิยาม การผสมผสาน การสร้าง การปรับโครงสร้าง การหาความเชื่อพื้นฐาน การวิเคราะห์ การจัดระบบ การจัดโครงสร้าง การหาแบบแผน การทำนาย การตั้งสมมติฐาน การกำหนดเกณฑ์ การประยุกต์ การทดสอบสมมติฐาน และการพิสูจน์

มานิตย์ คณะวาปี (2546 : 13) เรียกทักษะด้านนี้ว่า ทักษะในคตินิยม (Conceptual skill) และให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ครูใหญ่ในฐานะผู้บริหารสูงสุดในโรงเรียน จะต้องมีความรู้มากที่สุด โดยสามารถเข้าใจหน่วยงานของคนในทุกลักษณะ และเห็นความสัมพันธ์ของหน่วยงานของคนที่มีต่อหน่วยงานหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง จะต้องเข้าใจว่างานแต่ละหน้าที่ในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และหากมีการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่หรือหน่วยงานย่อยต่าง ๆ ส่วนใดส่วนหนึ่งของโรงเรียนก็จะกระทบกระเทือนถึงส่วนอื่น ๆ ครูใหญ่จะต้องมีความรู้กว้างขวางในด้านสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ การเมือง มนุษยวิทยา จิตวิทยา สังคม

1.3.3.3 องค์ประกอบของทักษะทางด้านความคิด

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2534 : 17-18) ได้จำแนกรายละเอียดของทักษะทางความคิดที่ผู้บริหารควรจะต้องมีไว้ ประกอบด้วย

1. ผู้บริหารควรรู้จักการกำหนดนโยบาย จุดประสงค์และขอบเขตของงานที่แน่นอนในการปฏิบัติงาน
2. ผู้บริหารควรมีความสามารถในการวิเคราะห์งานของตนและของผู้อื่น ได้
3. ผู้บริหารควรมีความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานทั้งหมดที่ตนเองปฏิบัติและรู้ว่าหน่วยงานมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
4. ผู้บริหารจะต้องรู้จักวินิจฉัยว่าถ้าเปลี่ยนแปลงระบบหน่วยงานย่อยหนึ่งหน่วยใดแล้ว จะมีผลกระทบอย่างไรบ้างต่อหน่วยงานย่อยอื่น ๆ
5. ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในภายหลัง
6. ผู้บริหารจะต้องรู้ถึงความต้องการทางการศึกษาของชุมชน
7. ผู้บริหารควรมีความรู้ความเข้าใจในนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของชาติทุกระดับ
8. ผู้บริหารจะต้องรู้จักการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงตัวอย่างและวิธีการบริหารที่ได้พบเห็นและศึกษามาและนำมาใช้อย่างเหมาะสม

9. ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ในเรื่องหลักสูตรทั่ว ๆ ไปทุกระดับชั้นที่จัดขึ้นในสถานศึกษาของตน

10. ผู้บริหารสามารถดำเนินการปฏิบัติงาน เพื่อพิจารณาความดีความชอบบุคลากรได้อย่างถูกต้อง

มานิตย์ คณะวาปี (2546 : 13) ได้จำแนกรายละเอียดของทักษะด้านความคิดรวบยอดไว้ว่าประกอบด้วย

1. ผู้บริหารควรรู้จักกำหนดนโยบาย จุดประสงค์ และขอบเขตของงานที่แน่นอนในการปฏิบัติงาน

2. ผู้บริหารควรมีความสามารถในการวิเคราะห์งานของตนเองและของผู้อื่นได้

3. ผู้บริหารควรมีความรู้เกี่ยวกับหน่วยงานทั้งหมดที่ตนเองปฏิบัติ และรู้ว่าหน่วยงานมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

4. ผู้บริหารจะต้องรู้จักวินิจฉัยว่าถ้าเปลี่ยนแปลงระบบหน่วยงานย่อยหน่วยหนึ่งหน่วยใดแล้วจะมีผลกระทบอย่างไรบ้างต่อหน่วยงานอื่น ๆ

5. ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงตัวบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ต่าง ๆ ผู้บริหารจะต้องเข้าใจถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นภายหลัง

6. ผู้บริหารจะต้องรู้ถึงความต้องการทางการศึกษาของชุมชน

7. ผู้บริหารควรมีความรู้ ความเข้าใจในนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของชาติทุกระดับ

8. ผู้บริหารจะต้องรู้จักการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงตัวและวิธีการบริหารที่ได้พบเห็น และศึกษามาและนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม

9. ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ในเรื่องหลักสูตรทั่ว ๆ ไปทุกระดับชั้นที่จัดขึ้นในสถานศึกษาของตน

10. ผู้บริหารสามารถประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อพิจารณาความดีความชอบของบุคลากรได้อย่างถูกต้อง

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2548 : 127) เรียกทักษะด้านนี้ว่า ทักษะด้านมโนทัศน์ (Conceptual skills) และได้อธิบายว่าทักษะนี้ประกอบด้วย ความสามารถเชิงวิเคราะห์ การคิดเชิงเหตุผล การสร้างมโนทัศน์ การใช้เหตุผลเชิงอุปมัย การใช้เหตุผลเชิงนิรนัย เมื่อก้าวโดยรวมทักษะด้านมโนทัศน์จะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจที่ดี การมองไปข้างหน้า ความสามารถในการหยั่งรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการแปลความหมาย และความสามารถเข้าใจต่อสถานการณ์ที่คลุมเครือได้ดี ทักษะด้านมโนทัศน์สามารถวัดได้ด้วยเครื่องมือหลายแบบ เช่น แบบทดสอบความถนัด แบบทดสอบเชิงสถานการณ์ วิธีการสัมภาษณ์ และเทคนิคการวิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญ

แฮร์ริส (Harris. 1963 : 16) ได้เสนอรายละเอียดของทักษะความคิดว่า ประกอบด้วย

1. การมองเห็นภาพจน์โดยรวม
2. การวิเคราะห์
3. การรู้จักสังเคราะห์
4. การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์
5. การรู้จักใช้คำถาม

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าทักษะทางความคิด (Conceptual skills) มีการเรียกชื่อต่างกันแต่มีความหมายใกล้เคียงกัน คือ เป็นทักษะที่เกี่ยวกับความสามารถในการมองภาพรวมขององค์กรว่าสัมพันธ์กันภายในองค์กรอย่างไรและสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกอย่างไร ซึ่งเป็นทักษะเฉพาะตัวของผู้บริหาร

จึงสรุปได้ว่า ทักษะทางความคิดเป็นทักษะของผู้บริหารที่จะเข้าใจงานและสามารถปฏิบัติตนให้เกิดความก้าวหน้าที่เกิดจาก ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถของผู้บริหาร สถานศึกษาที่เกิดจากการเรียนรู้ การศึกษาจากตำรา เอกสาร การร่วมประชุม สัมมนา การอภิปรายร่วมกับคนอื่น การเรียนรู้ ประสบการณ์ของผู้อื่น ได้มาเหล่านั้นมาพัฒนาเพื่อค้นหาแนวทางปฏิบัติ และแสดงออกทางความสามารถเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิดเชิงเหตุผล การมองภาพกว้างในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ การวางแผน การจัดระบบ การประยุกต์ใช้ โดยใช้ความรู้ ทางสังคมศาสตร์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะทางการจัดการเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการบริหารงาน ให้บรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ความสัมพันธ์เชิงทักษะการบริหารของผู้บริหารระดับต่าง ๆ

ความเหมาะสมในเชิงความสัมพันธ์ของทักษะทั้งสามเปลี่ยนแปลงตามบทบาทในการจัดการตามตำแหน่งของการปฏิบัติงานตั้งแต่หัวหน้างาน หัวหน้าฝ่ายการปฏิบัติการจนถึงหัวหน้าฝ่ายนโยบาย หรือผู้บริหารระดับล่างไปจนถึงผู้บริหารระดับสูง มีนักการศึกษาได้กล่าวถึง ความสัมพันธ์เชิงทักษะการบริหารในแต่ละระดับของผู้บริหาร ดังนี้

แคทซ์ (Katz, 1974 : 25-26) ได้กล่าวว่า ทักษะของแต่ละบุคคล คือ การแสดงออกด้านกิจกรรม และหน้าที่ในสังคม ผู้บริหารทุกคนจำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐาน ด้านการอ่าน การเขียน และทักษะการสื่อสาร ที่จะพัฒนาขึ้นเป็นการเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้อื่น ทักษะการสื่อสารเป็นหัวใจของความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ ไม่ใช่เป็นทักษะเฉพาะผู้บริหารเท่านั้น จุดเน้น คือ ชุดของทักษะพื้นฐาน ที่ได้ปฏิบัติงานกันเป็นประจำ คือด้านบริหารจัดการด้วยความคิด ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านเทคนิค ซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดต่าง ๆ ไว้แล้ว ทักษะต่าง ๆ ทั้งหมดมีการปฏิบัติ 3 ด้าน และมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การตัดสินใจ และให้ความรู้ กล่าวคือ

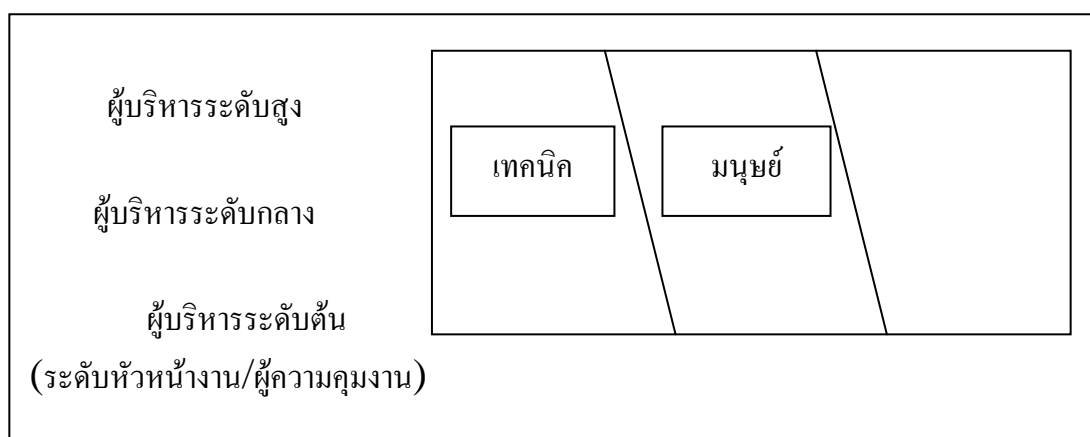
1. ทักษะทางเทคนิค (Technical skills) เป็นเรื่องของกระบวนการ (Process) การพัฒนาเทคนิคและเครื่องมือ โดยเฉพาะด้านการจัดการนิเทศ การให้คำแนะนำของผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ ไม่ว่าจะมีความเชี่ยวชาญหรือไม่ก็ตาม ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ทางเทคนิค ทักษะที่มีผล

ต่อการปฏิบัติงานของคนงาน การจัดองค์การ การสื่อสารของกลุ่มคนงาน และการแก้ปัญหา ทักษะด้านเทคนิคเป็นทักษะที่มีความสำคัญในโลกยุคข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน ทักษะด้านเทคนิคมีประโยชน์มากที่สุด สำหรับการบริหารจัดการในระดับต้น และจะมีความสำคัญน้อยที่สุดสำหรับผู้บริหารระดับสูง

2. ทักษะทางมนุษย์ (Human skills) เป็นความสามารถในการมีปฏิสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ประสบความสำเร็จกับบุคคลอื่น ๆ ทักษะเหล่านี้รวมถึงภาวะผู้นำที่สนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ในกลุ่มผู้บริหารจะต้องสามารถเข้าใจทำงานด้วยได้ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งบุคคลและกลุ่ม เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมของทีมในฐานะผู้บริหารจะต้องเคลื่อนเข้าสู่สิ่งแวดล้อมนานาชาติและหน้าที่ระดับโลก ทักษะทางมนุษย์จะทำให้เกิดความสำเร็จมากขึ้นความสามารถในการสื่อสารจะมีผล กับวัฒนธรรมที่แตกต่าง และมีความสำคัญอย่างสูง

3. ทักษะทางความคิด (Conceptual skills) เป็นเรื่องของการสร้างแนวคิด (Formulation of ideas) ความสามารถที่จะรับและควบคุมความคิด และมีปฏิสัมพันธ์ด้านนามธรรม ผู้บริหารสามารถมองเห็นภาพได้ทั้งองค์กร และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ทักษะทางด้านการคิดนี้ ผู้บริหารสามารถมองเห็นการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ว่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเข้าใจผลกระทบจากการกระทำทั้งองค์กร และมีจินตนาการด้านการบริหาร ผู้บริหารที่ได้รับการฝึกทักษะด้านการคิดที่ดี จะสามารถแยกแยะปัญหา พัฒนาทางเลือก และเลือกทางที่ดีที่สุด และปฏิบัติตามข้อสรุปนั้นได้ทักษะด้านการคิดมีความสำคัญอันดับแรก ในการสำรวจของสมาคมการบริหาร ของอเมริกาเรื่อง “ทักษะและสมรรถนะการบริหาร” ซึ่งสำรวจเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2543

การจำแนกทักษะการบริหารตามระดับการบริหารจัดการ (Skill distribution at management levels) ในทามกลางยุคสมัยแห่งกาลเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและการมีเทคโนโลยีที่หลากหลาย อุตสาหกรรมใหม่ ๆ ก็ทยอยเกิดขึ้นมาไม่ขาดสาย ยกตัวอย่าง เช่น อุตสาหกรรมเกี่ยวกับโทรคมนาคม ซึ่งจำเป็นต้องใช้วิธีการและทักษะการบริหารองค์กรแบบใหม่ มาบริหารจัดการองค์กร สมยศ นาวิกาน (2540 : 24) ได้กล่าวถึง ทักษะทั้งสาม ได้แก่ ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ และทักษะทางความคิดว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ความสำคัญของทักษะเหล่านี้มีต่อผู้บริหารทุกคน ผู้บริหารจะใช้ทักษะแต่ละด้านแตกต่างกันตามระดับการบริหาร ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารและระดับการบริหาร

ที่มา : สมยศ นาวิการ. 2540 : 24

ทักษะทางเทคนิค มีความสำคัญต่อความก้าวหน้าอย่างมากในการบริหารงานขององค์กร และจำเป็นอย่างแท้จริงต่อประสิทธิภาพการบริหารงานระดับต้น แต่การบริหารงานของผู้บริหารงานในระดับต้นมิได้หยุดอยู่เพียงแค่นี้ ผู้บริหารจะต้องก้าวไปข้างหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงขึ้น ทักษะทางเทคนิคสำหรับผู้บริหารก็ลดความสำคัญลง จะมีเพียงแต่หาผู้ที่มีทักษะทางด้านนี้มาทำงานแทน ผู้บริหารที่มีตำแหน่งสูงมากทักษะทางเทคนิคแทบไม่ต้องใช้เลย แต่ผู้บริหารก็สามารถบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยจัดตั้งทีมที่ปรึกษา และมอบอำนาจให้หัวหน้าฝ่ายทำหน้าที่ด้านเทคนิคแทน

ทักษะทางมนุษย์ มีความสำคัญและจำเป็นต่อการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพทุกระดับ ทั้งระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง ทั้งนี้เพราะผู้บริหารทุกระดับจะต้องทำงานกับบุคคลและกลุ่มบุคคลในองค์กร

ทักษะทางความคิด เป็นทักษะที่สำคัญสำหรับผู้บริหารระดับสูง ทักษะด้านนี้เป็นเครื่องมือที่สำคัญสำหรับการตัดสินใจในเรื่องนโยบาย และการปฏิบัติงานงานขอบข่ายกว้าง ๆ ผู้บริหารระดับต้นและระดับกลาง ทักษะทางด้านนี้จะมีความสำคัญน้อยลงในการบริหาร

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2539 : 2) กล่าวว่า ผู้บริหารในแต่ละระดับมีความต้องการทักษะทั้งสาม ได้แก่ ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ ทักษะทางความคิดแตกต่างกันผู้บริหารระดับสูงต้องการทักษะทางเทคนิคน้อยกว่าผู้บริหารระดับต้น แต่ต้องการทักษะทางความคิดมากกว่าผู้บริหารระดับต้น ทั้งนี้เพราะผู้บริหารระดับต้นทำงานกับสิ่งของเครื่องจักร จำเป็นต้องสอนงานให้แก่พนักงานในการทำงาน จึงต้องรู้เทคนิควิธีในการทำงาน ส่วนผู้บริหารระดับสูงนั้น ไม่จำเป็นต้องทราบว่าจะงานแต่ละอย่าง หรือภารกิจแต่ละอย่างนั้นทำอย่างไร แต่จะต้องมีความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์การเชื่อมโยงของสิ่งต่าง ๆ สำหรับทักษะทางเทคนิคและทักษะทางความคิดเปลี่ยนแปลงไปตามระดับของการบริหาร

สมยศ นาวิการ (2544 : 146) กล่าวว่า การพิจารณาถึงทักษะเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจว่า ทำไมผู้บริหารที่เคยประสบความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่ระดับหนึ่ง แต่พวกเขาอาจจะไม่ประสบความสำเร็จในตำแหน่งหน้าที่ที่สูงขึ้น ทักษะทั้ง 3 ไม่จำเป็นต้องมีมาแต่กำเนิด แต่อาจจะพัฒนาทักษะเหล่านี้ให้เป็นคุณสมบัติของผู้บริหารที่ดีและมีประสิทธิภาพได้ จะเห็นได้ว่า ทักษะการบริหารเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์กร การปฏิบัติงานในลักษณะที่เป็นความรับผิดชอบในหน้าที่จะไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผลทางการบริหารได้เลย ทักษะทางการบริหารเป็นสิ่งที่ผู้บริหารสามารถพัฒนาได้จากประสบการณ์ และการเรียนรู้เพื่อใช้ในการบริหาร โรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายด้วย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ทักษะที่เป็นพื้นฐาน และมีความจำเป็นในการบริหารงาน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ และทักษะทางความคิด ความสำคัญของทักษะทั้ง 3 นี้จะแตกต่างกันออกไปตามระดับความรับผิดชอบในการบริหารของผู้บริหาร สำหรับผู้บริหารระดับต้นจะใช้ทักษะทางเทคนิคมากกว่าผู้บริหารงานระดับสูง แต่ใช้ทักษะทางความคิด และทักษะทางมนุษย์น้อยกว่าผู้บริหารระดับสูง ทักษะทางมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารทุกระดับเพราะจะต้องใช้เพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานจากผู้ร่วมงาน ผู้บริหารระดับสูงจะต้องใช้ทักษะด้านความคิดมากกว่าผู้บริหารระดับต่ำ เพื่อการวางแผนในการทำงาน

2. การจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีนักการศึกษาได้ให้ปรัชญา และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้มากมาย ดังนี้

2.1 ปรัชญาและแนวความคิดของการศึกษาระดับปฐมวัย

แนวความคิดของนักศึกษาค้นสำคัญในอดีต ยังคงมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในปัจจุบัน เป็นแนวทางในการจัดการประสบการณ์ที่เหมาะสม สอดคล้อง และสนองความต้องการในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ซึ่งแนวคิดของนักการศึกษาที่สำคัญมีดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 5) ระบุว่า เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อเด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย

เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นตอนของการพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและเต็มศักยภาพ โดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
3. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข
4. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

คอมินีสตัส (Comenius. 1670 : 130) ได้มองเห็นความสำคัญของการศึกษาเขาเชื่อว่าเด็กเป็นวัยที่ง่ายต่อการปั้น เด็ก ๆ ควรได้เรียนโดยการกระทำและเรียนโดยการเล่น การศึกษาเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่แรกเกิดและดำเนินไปตลอดชีวิต

เปสตาลอสซี (Pestalozzi. 1827 : 153) มีความเชื่อว่า การศึกษาต้องเป็นไปตามธรรมชาติ และเป็นการพัฒนาตนเอง ครูจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติและความพร้อมของเด็กเป็นสำคัญการสอนต้องให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ได้ลงมือค้นคว้าหาความรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัส

ดิวอี้ (Dewey. 1952 : 85) นักปรัชญาและนักจิตวิทยาชาวอเมริกันเป็นนักปฏิรูปการศึกษาที่มีชื่อเสียงมีแนวคิดว่าจะเรียนรู้ได้ดี เมื่อจัดการเรียนการสอนตามประสบการณ์ในชีวิตจริงของเด็กโดยเน้นว่าเด็กควรมีเสรีภาพในการคิดและการแสดงออก การให้การศึกษาเด็กต้องยึดเด็กเป็นศูนย์กลางโดยเริ่มต้นด้วยการสร้างความสนใจให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ให้เด็กได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง โดยการหาประสบการณ์จากกิจกรรม ประสบการณ์ คือ ความรู้ที่แท้จริงที่เด็กได้รับ ไม่ใช่เป็นการรับรู้จากสิ่งที่ครูบอก ความงอกงามทุกด้านของเด็ก คือ วัตถุประสงค์หลักของการจัดการศึกษาดังนั้น โรงเรียนจึงต้องสร้างประสบการณ์ให้เด็กได้สัมพันธ์กับสังคม เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดจากการใช้สติปัญญา และความคิดที่มีการลงมือปฏิบัติ เด็กสามารถเรียนรู้ เกี่ยวกับประชาธิปไตย มนุษย์สัมพันธ์ การแบ่งปัน และการตัดสินใจร่วมกัน จากแนวคิดดังกล่าวนี้ หลักสำคัญในการจัดการศึกษาให้เด็กก็คือ การคำนึงถึงความสำคัญของความมีอิสระทางปัญญาของเด็ก ความมีอิสระทางกายภาพ จะเป็นสื่อนำไปสู่ความมีอิสระทางสติปัญญา ซึ่งดิวอี้ (Dewey) เชื่อว่าเด็กจะเกิดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเด็กเรียนรู้โดยการกระทำหรือปฏิบัติ (Learning by doing) โดยสรุปแนวคิดของ จอห์น ดิวอี้ เป็นแนวคิดที่เน้นธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็ก โดยพัฒนาจากปรัชญาการศึกษาแบบดั้งเดิม (Traditionalism) ไปสู่ปรัชญาการศึกษาแบบก้าวหน้า (Progressivism) และ

แนวคิดดังกล่าวนี้ได้กลายมาเป็นหลักการศึกษาค้นคว้าพื้นฐานของการจัดการศึกษาในแนวต่าง ๆ ในปัจจุบัน

2.2 ความหมายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

ความหมายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

กรมวิชาการ (2540 : 10) ให้ความหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยว่าเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกจนถึง 5 ปี ให้อยู่บนพื้นฐานของการให้ความรัก ความอบอุ่นความเข้าใจ และความจำเป็นที่จะต้องสร้างและพัฒนาการให้ครบทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา และสังคมให้เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ สอดคล้องกับ เขาพา เดชคุปต์ (2542 : 2) ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 5 ขวบ ซึ่งการจัดการศึกษา ดังกล่าว จะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่น ๆ เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัย ที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพ และการเสริมสร้างพัฒนาการทางสมอง

สาวตรี พังงา (2545 : 20) กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุแรกเกิดจนถึง 5 ปี ซึ่งการจัดการศึกษาดังกล่าวมีความสำคัญมาก เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพ การพัฒนาทางสมองที่จะพัฒนาขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ

นอกจากนั้น สุภารัตน์ วัฒนพุกษา (2545 : 12) กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมทั้ง ทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้มีบุคลิกภาพเหมาะสมตามวัยและมีพร้อมที่จะรับการศึกษาในระดับต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุแรกเกิดจนถึง 5 ปีในลักษณะการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้เด็กพัฒนาการพร้อมทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญาและสังคม เพื่อเป็นพื้นฐานที่ดีในการที่จะได้รับการเรียนรู้ต่อไปในระดับที่สูงขึ้น

2.3 ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ ดังนี้

พรพิมล แซ่ซี (2540 : 11) กล่าวว่า เด็กระดับปฐมวัยเป็นที่สำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาทุกด้านของเด็ก เพราะเป็นที่ยอมรับว่าวัยนี้ เป็นวัยที่สำคัญที่สุดต่อการวางพื้นฐานของการพัฒนาทุกด้านให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ซึ่งพื้นฐานดังกล่าวจะต้องครอบคลุมพัฒนาการทุกด้านคือ ทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สติปัญญาและสังคม

สมภพ สุดแสง (2541 : 29-30) กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยนับได้ว่ามีความสำคัญมาก โดยที่เด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อสังคมและประเทศชาติมากที่สุด เด็กจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับความพร้อมของเด็กในวัยนี้ เนื่องจากเป็นวัยที่จะเป็นพื้นฐานของผู้ใหญ่ในอนาคต ถ้าเด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาด้วยการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาความสามารถอย่างเต็มที่ตามวัยแล้วเขาจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

ราศี ทองสวัสดิ์ (2542 : 1) กล่าวสนับสนุนเพิ่มเติมว่า การศึกษาระดับปฐมวัย นับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญ เพราะเป็นการพัฒนาเด็กซึ่งอยู่ในวัย 0-5 ขวบ เนื่องจากสิ่งที่เด็กได้รับวัยนี้ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สติปัญญาและสังคมจะเป็นพื้นฐานสำหรับชีวิตในอนาคต

สุภารัตน์ วัฒนพฤกษา (2545 : 14) ยังกล่าวอีกว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการวางรากฐานการศึกษาของเด็กและเยาวชนของชาติ ถือว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาระดับนี้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กให้เหมาะสมกับวัย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญมาก เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญมากต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพและการพัฒนาการทางสมอง ซึ่งจะพัฒนาขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งของประเทศชาติสืบไป

2.3.1 หลักการของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

นักวิชาการได้ให้หลักการของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2540 : 5-7) กล่าวถึง หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม หลักสูตรที่เหมาะสมจะพัฒนาเด็ก ทั้งด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสติปัญญา และด้านสังคม โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาส ทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษได้พัฒนารวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็ก ให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองตอบความต้องการความสนใจของเด็ก ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่นเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และโลกที่เด็กอยู่ร่วมกัน ทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมดังนั้นสภาพแวดล้อมทั้งภายใน และภายนอกห้องเรียน จึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้ และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นว่า ความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครูผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้ หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์ โดยการจัดกิจกรรมที่ครู และเด็กมีส่วนที่จะริเริ่มทั้งสองฝ่ายโดยครูจะสนับสนุน และเรียนรู้ร่วมกับเด็กส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ครูจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่ารู้จักจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการ เรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสมกับเด็ก

4. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินผลเด็กระดับปฐมวัย ยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ครูต้องสังเกต และประเมินทั้งการสอนของตนเอง และพัฒนาการ เรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกต พัฒนาการจากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูล จากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเอง หรือผลงานที่สามารถบอกได้ว่าเด็กเกิด การเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยครูในการวางแผน การจัดกิจกรรมและชี้ให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน โดยใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสาร ระหว่างครูกับพ่อแม่ผู้ปกครอง ขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพ การจัดการศึกษา ให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

5. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ครูและพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการ แลกเปลี่ยนข้อมูลทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก โดยต้องยอมรับให้ความร่วมมือ และรับผิดชอบร่วมกัน หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ร่วมกัน ดังนั้นครูจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้น แต่จะต้องเปิดโอกาสให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้มีได้หมายความว่า ให้พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักตามหลักสูตรความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัด ที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

ราณี ทองสวัสดิ์ (2542 : 3-8) กล่าวถึง หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาเด็กโดยองค์รวมโดยเน้นการพัฒนาทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยผ่านกิจกรรมการเล่น
2. ยึดปรัชญาการศึกษาระดับปฐมวัย
3. จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กเป็นการช่วยให้เด็กได้พื้นฐานที่ดี สำหรับชีวิตในอนาคต แต่หากจัดไม่เหมาะสมจะทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเรียน และไม่ได้พื้นฐานที่ดีสำหรับชีวิตในอนาคต

4. คำนี้ถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สติปัญญาและสังคม ดังนั้น การกำหนดให้เรียนเท่ากันย่อมไม่เป็นผลดี

5. จัดประสบการณ์ในรูปแบบกิจกรรมที่บูรณาการ เนื่องจากเด็กพบเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งนั้นจะไม่ได้พบเห็นหรือเกิดการเรียนรู้เพียง 1 วิชาในขณะเดียวกันจึงไม่ควรเลือกสอนเพียงวิชาเดียว

6. จัดกิจกรรมอย่างสมดุล โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

6.1 ยึดเด็กเป็นสำคัญ คือ ต้องเหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก

6.2 กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งสงบ และเคลื่อนไหว ในการจัดกิจกรรมทั้งสองอย่างนี้ควรสลับกันเพื่อให้เด็กได้พักผ่อนไปในตัว

6.3 กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

6.4 กิจกรรมที่จัดควรมีทั้งรายบุคคล กลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่

6.5 จัดกิจกรรมที่มีทั้งเด็กเป็นผู้ริเริ่ม

7. ปลูกฝังความรักชาติ ศาสนาพระมหากษัตริย์ ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ

นอกจากนี้ สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2542 : 31-32) กล่าวว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จำเป็นต้องพัฒนาทุก ๆ ด้าน โดยยึดหลัก ดังนี้ คือ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นพัฒนาการและธรรมชาติของเด็ก และหลักการจัดการเน้นการเรียนรู้ผ่านการเล่น

ดังนั้น สรุปได้ว่า หลักการของการศึกษาระดับปฐมวัยนั้น คือ การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับเด็กตั้งแต่อายุ 0-5 ปี โดยเน้นให้เด็กมีพัฒนาการรอบด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์จิตใจ สติปัญญา และสังคม โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการโดยการเล่น จะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวุฒิภาวะของเด็ก ตลอดจนสนองตามความต้องการ และยึดหลักตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา

2.4 นโยบายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรา 47 –51 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในสถานศึกษาทุกระดับและให้สถานศึกษาทุกแห่งได้รับการประเมินภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษาซึ่งเป็นองค์กรมหาชนอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกๆ 5 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 23 –24) การศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องจึงได้กำหนดหลักการและแนวทางการบริหาร จัดการศึกษา ซึ่งรวมทั้งการจัดการศึกษาเด็กปฐมวัยที่สำคัญไว้ ดังนี้

1. ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทุกด้านไปยังสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

2. การจัดการศึกษาปฐมวัย ให้จัดในโรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชน โรงเรียนสังกัดสถาบันศาสนาต่าง ๆ และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. การจัดการศึกษาให้ยึดหลักการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตและให้สังคม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้ และมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมผู้เรียนตามธรรมชาติและศักยภาพ

4. การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาจัดเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์จริงโดยการศึกษาปฏิบัติ การประยุกต์ความรู้มาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันรวมทั้งการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 25-28)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546 : 12-14) ได้จัดทำนโยบายและแผนพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 - 5 ปี) พ.ศ. 2546-2550 โดยสาระสำคัญของนโยบายและแผน ดังนี้

1. วิสัยทัศน์

เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับและมีการพัฒนาที่เป็นเลิศและเหมาะสมอย่างรอบด้านสมดุลเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งเรียนรู้อย่างมีความสุข และเติบโตตามวัยอย่างมีคุณภาพ ในปี 2550 เพื่อเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็กในระยะต่อ ๆ ไป

2. นโยบาย

พัฒนาเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-5 ปี ทุกคนอย่างเต็มศักยภาพและมีคุณภาพเต็มที่โดยให้ครอบครัวเป็นแกนหลักและให้ผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กและทุกส่วนร่วมในการจัดบริการและสิ่งแวดล้อมที่ดี เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและเหมาะสมกับเด็กตามวัย

3. เป้าหมาย

3.1 เด็กอายุ 0-5 ปี ทุกคน

3.2 พ่อและแม่ สมาชิกในครอบครัว ผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่

3.3 ผู้เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง ได้แก่ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้เลี้ยงเด็ก พี่เลี้ยงเด็ก ผู้สูงอายุที่ดูแลเด็ก แพทย์พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ฯลฯ

3.4 ชุมชน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนต่างๆ ผู้นำทาง ศาสนา อาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ นักเรียน/เยาวชน ฯลฯ

3.5 สังคม ได้แก่ สื่อมวลชน สถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา นักวิชาชีพและองค์กรวิชาชีพต่างๆ องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ องค์กรระหว่างประเทศ ฯลฯ

4. ยุทธศาสตร์ทั่วไป

4.1 พัฒนาการเด็กวัยปฐมวัย (0-5) ให้ใช้หลักการบ้านและครอบครัวเป็นฐานในด้านการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมบุคคลสำคัญคือ พ่อแม่ หรือ ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัว

4.2 เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ให้ครอบครัวเป็นแกนหลักและในกรณีที่จำเป็นให้สถานรับเลี้ยงเด็กเป็นที่ให้บริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก โดยผู้เลี้ยงดูเด็ก/พี่เลี้ยงเด็กที่ได้รับการฝึกอบรมพัฒนาแล้วเป็นผู้ดูแลเด็กและพัฒนาเด็ก และให้พ่อแม่และครอบครัวมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

4.3 เด็กอายุ 3 - 5 ปีครอบครัวยังเป็นแกนหลัก และให้สถานพัฒนาเด็กหรือ สถาบันรูปแบบอื่น ที่เป็นทั้งในระบบ นอกระบบและตามอรรถาศัยเป็นที่ให้บริการพัฒนาเด็ก โดยให้ผู้ดูแลเด็กและครู ฯลฯ มีลักษณะเป็น “มืออาชีพ” คือ มีความรู้ เจตคติค่านิยมและทักษะที่เหมาะสมดีที่สุดในการพัฒนาเด็กในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมโดยร่วมมือกับพ่อแม่ ผู้ปกครองและครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ

4.4 พัฒนาความรู้และทักษะกับผู้เกี่ยวข้องกับเด็ก ในด้านพัฒนาการเด็กตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์จนถึงอายุ 5 ปี นอกจากนี้ควรให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็กอายุ 6-8 ปี เพื่อเข้าใจความต่อเนื่องของพัฒนาการเด็กปฐมวัย ทั้งนี้จะต้องครอบคลุมทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนถึงระดับผู้เชี่ยวชาญ

4.5 รัฐและสังคมร่วมรับผิดชอบในการจัดสิ่งแวดล้อม บริการให้ครอบครัวและผู้เลี้ยงดูได้พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างครบวงจร ตั้งแต่วางแผนปฏิบัติการ ใฝ่ระวัง ตรวจสอบและประเมินผล

4.6 พัฒนาเด็กอายุ 0-5 ปีที่ดีและมีสุขภาพ ต้องมีการให้บริการสุขภาพเด็กอย่างสม่ำเสมอและมีระบบการส่งต่อเพื่อเชื่อมโยงจากบ้าน ไปศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียนและการแพทย์ในกรณี ที่จำเป็นเด็กจะต้องได้รับการตรวจรักษาและบำบัดฟื้นฟูที่ทันการณ์

4.7 สร้างความพร้อมให้ชุมชนและท้องถิ่นเอื้อต่อครอบครัวที่มีเด็กปฐมวัย ตลอดจนสามารถดำเนินการและจัดการศึกษาและพัฒนาเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

4.8 เมื่อชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็งพอทั้งด้านเศรษฐกิจและความรู้ความสามารถ ให้รัฐกระจายความรับผิดชอบไปยังชุมชนท้องถิ่น (ครอบครัว ชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ และอื่น ๆ) ดำเนินการเต็มที่ในทุกด้าน หน้าที่รัฐ คือ

กำหนดนโยบายระดับชาติ แนวทาง รูปแบบ การตรวจสอบมาตรฐานการประเมินผลการสนับสนุน และการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ พร้อมทั้งสร้างสิ่งแวดล้อมและสื่อที่เอื้อต่อการรับรู้ของเด็ก

4.9 สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ด้วยการเผยแพร่ความรู้และทักษะให้พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงกระตุ้นให้สังคมเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

5. ภารกิจจัดการศึกษาปฐมวัย

เด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี (เด็กปฐมวัย) เป็นช่วงอายุที่มีอัตราของการพัฒนาการสูง ถ้าเด็กได้รับการเลี้ยงดูที่ดี และถูกต้องตามหลักจิตวิทยา และหลักวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เด็กก็จะพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพของตน จากทฤษฎี องค์ความรู้เรื่องพัฒนาการเด็กและการพัฒนาของสมอง รวมทั้งงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเด็กปฐมวัย สรุปได้ว่าช่วงเวลาที่สำคัญและจำเป็นที่สุดในการพัฒนาสมองคือในช่วง 5 ปีแรกของชีวิตเด็กที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูและพัฒนาอย่างถูกต้องในช่วงเวลานี้เมื่อพ้นวัยนี้แล้วโอกาสทองเช่นนี้จะไม่หวนกลับมาอีก ด้วยเหตุนี้ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้เลี้ยงดูเด็ก ต้องมีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาเด็กในช่วงวัย 0-5 ปี ต้องสามารถเลี้ยงดู จัดประสบการณ์พัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพเหตุผลที่ต้องมีนโยบายและแผนเฉพาะสำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

5.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 13 (1) กำหนดให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์การสนับสนุนจากรัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล โดยคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับเด็กปฐมวัยไว้ว่า ปัจจุบันการศึกษาปฐมวัย คือ การพัฒนาเด็กวัย 0-5 ปี ยังไม่ได้ถูกกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ วัยนี้เป็นช่วงของการพัฒนาที่วิกฤตและมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับชีวิตและเป็นการวางพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้และการพัฒนาในระดับต่อไป

5.2 ประเทศไทยมีแผนการพัฒนาเด็กมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 โดยได้จัดทำแผนพัฒนาเด็กระยะยาวและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาว นอกจากนี้ยังได้จัดทำแนวนโยบายในการดำเนินการพัฒนาเด็กโดยใช้สภาวะความต้องการพื้นฐานและบริการสำหรับเด็ก (สพด.) ด้วยเอกสารทั้งหมดมีประโยชน์และได้ กระตุ้นให้เกิดความตระหนัก ในความสำคัญของการพัฒนาเด็ก แต่การนำไปสู่การปฏิบัติไม่ผู้จะได้อบรมถ้วน ในแผนพัฒนาเด็กทุกแผนจะกล่าวถึงการพัฒนาเด็กโดยรวมตั้งแต่ 0-18 ปี หรือ 0-25 ปี แต่ไม่มีแผนที่เน้นเฉพาะเด็กปฐมวัย 0-5 ปี หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ

5.3 สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2542 เรื่อง นโยบายการศึกษา ขั้นพื้นฐาน 12 ปี ข้อ 2.1 ระบุว่ารัฐบาลยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) เพราะ การพัฒนาเด็กในวัยนี้เป็นช่วงเวลาสำคัญสำหรับการพัฒนาการทางสมองของบุคคล การศึกษาระดับนี้ ควรเป็นการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อม โดยการส่งเสริมให้ชุมชน หรือสถาบัน หรือองค์กรใน ท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับนี้ ควบคู่ไปด้วย ดังนั้นในการจัดทำแผนปฏิบัติการในนโยบายและมาตรการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ให้ ครอบคลุมการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ด้วย

6. ภารกิจและหน้าที่ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

6.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545

6.2 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ มาตรา 38

(คณะกรรมการสถานศึกษา) มาตรา 39 (อำนาจหน้าที่ผู้บริหารสถานศึกษา)

6.3 กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา พ.ศ. 2547 (ออกตาม ม.34 วรรคสี่ ของพระราชบัญญัติบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ.)

6.4 กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและ จัดการศึกษา ออกตาม ม.39 วรรคสอง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

6.5 ระเบียบ ศธ. ว่าด้วยการบริหารจัดการและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคลในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา พ.ศ. 2526 (ออกตาม ม.35 พระราชบัญญัติ บริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ)

6.6 กฎกระทรวงกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ หลักเกณฑ์วิธีการสรรหา กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546

6.7 ระเบียบ กฎหมายอื่น ๆ

6.7.1 บทบาทหน้าที่ของสถานศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

6.7.1.1 จัดทำนโยบายแผนพัฒนาการศึกษาด้านวิชาการ บุคคล งบประมาณ และบริหารทั่วไป

6.7.1.2 จัดตั้ง/รับผิดชอบการใช้จ่ายงบประมาณ

6.7.1.3 พัฒนาหลักสูตร /จัดการเรียนการสอน

6.7.1.4 ออกระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ แนวปฏิบัติ

6.7.1.5 กำกับ ติดตามประเมินผลตามแผนงานโครงการ

6.7.1.6 ระดมทรัพยากร ปกครอง ดูแลบำรุงรักษาทรัพย์สินฯ

6.7.1.7 จัดระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

6.7.1.8 ส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชน สร้างความสัมพันธ์

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า รัฐมีบทบาทโดยตรงหรือการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐานเท่าเทียมกันด้วยความสำคัญ รวมทั้งหลักการและเหตุผลดังได้กล่าวแล้ว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการเสนอนโยบาย และแผนการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (0-5 ปี)

6.7.2 ภารกิจและหน้าที่ด้านการบริหารโรงเรียน

สายชน หมวกเหล็ก (2542 : 26) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การสั่งการ การควบคุม ดูแลงาน และจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นหน้าที่ของโรงเรียนเพื่อให้งานเหล่านั้นนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลในการจัดการศึกษาได้ตรงเป้าหมายทุกประการ รุ่ง แก้วแดง (2543ก : 3) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพนั้นเป็นเรื่องสำคัญ อย่างยิ่ง โรงเรียนที่จะประสบผลสำเร็จในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ คือ โรงเรียนที่มี การบริหารอย่างมีหลักเกณฑ์ และมีเรื่องที่ควรเน้นอยู่ 2 เรื่อง คือ

1. เรื่องการจัดลำดับความสำคัญของโรงเรียน ผู้บริหารจะต้องกำหนดงานให้ชัดเจน และกำหนดลำดับความสำคัญของงาน เช่น กำหนดงานในโรงเรียนให้ชัดเจน เมื่อกำหนดงานแล้ว จะต้องกำหนดลำดับความสำคัญของงานว่าจะทำอะไรเป็นสิ่งที่แรกและทำโดยสม่ำเสมอซึ่งถือว่าเป็นจุดเน้นของโรงเรียน โรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จจะให้ความสำคัญกับวิชาการเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ งานกิจกรรมนักเรียน

2. เรื่องกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องกำหนดหน้าที่ของบุคคล แต่ละด้านให้ชัดเจน เพื่อให้มีการปฏิบัติงานอย่างมีเป้าหมาย และการดำเนินงานมีประสิทธิภาพ ไม่ซ้ำซ้อนก้าวท้าวกัน นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2533 : 18) ได้กล่าวถึง การบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ผู้ปกครอง และบุคลากรวิธีการบริหารโรงเรียนจะมีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมในโรงเรียนในทุกเรื่อง การบริหารที่มีประสิทธิภาพ จะสร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการจัดดูแลเด็กให้ มีคุณภาพดี การบริหารที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสื่อสารที่ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน มีความ มั่นคง ทางการเงิน และให้ความสนใจต่อความต้องการและสภาพการทำงานของบุคลากร

6.7.3 ภารกิจด้านการจัดการเรียนการสอน

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 61) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนที่ผู้บริหารจะต้อง ปฏิบัติหน้าที่โดยตรงอย่างเหมาะสมและถูกต้อง ตลอดจนมีการอำนวยความสะดวก เพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพได้แก่ การจัดแผนการเรียน การจัดตารางสอน การจัดชั้นเรียนการจัดครูเข้าสอน การจัดแบบเรียน การจัดห้องสมุด การจัดทำคู่มือครู สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2531 : 3) ให้ความหมายของการจัดการเรียนการสอน หมายถึง การที่โรงเรียนจัดกิจกรรมและประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนเริ่มตั้งแต่วันที่เด็กเข้ามาสู่โรงเรียนจนถึงวันที่นักเรียนออกจากโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่หลักสูตรกำหนดต้องมีขอบข่ายของงานที่ครอบคลุมงานต่อไปนี้ ได้แก่ งานพัฒนาหลักสูตร งานนิเทศการศึกษา งานวัดผลประเมินผล การศึกษา งานวิจัยกิจกรรมต่าง ๆ งานแนะแนว งานประชุม ประสานงานตามแผนการทำงาน งานด้าน วางแผนกำหนดการสอน และงานห้องสมุด การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องเตรียมการสิ่งต่าง ๆ ไว้อย่างถูกต้องเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่จุดหมายเป็นคนดี มีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ ผู้บริหารต้องมีความรู้ ศึกษางานพัฒนา และนิเทศครู สามารถนำไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน เพราะการเรียนการสอนเป็นงานสำคัญด้านวิชาการของโรงเรียน จะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดขึ้นอยู่กับที่ คณะครูผู้ปฏิบัติ มีความเข้าใจรอบรู้วิธีการสอน และการจัดกิจกรรม แบบต่าง ๆ อาทิเช่น การใช้ คำถาม การสาธิต การมอบหมายงานให้ทำ การให้ค้นคว้าด้วยตนเอง การสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และแบบอื่น ๆ โดยกิจกรรมที่จัดนั้นสอดคล้องกับบทเรียน และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีความรู้ความสามารถจุดประกายไฟของผู้เรียนให้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนตลอดเวลาทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

6.7.4 ภารกิจการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน อาคารและสถานที่

สภาพแวดล้อมเป็นสภาพที่ผู้บริหาร โรงเรียน จัดอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนการสอน ตลอดจนบรรยากาศการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สติปัญญา และสังคมแก่ผู้เรียน เช่น อุปกรณ์การเรียน เครื่องเล่นต่าง ๆ ได้แก่ บล็อก บ่อทราย อุปกรณ์อื่น ๆ ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาการเรียน บุญเสริม พลูสงวน (2530 : 5) กล่าวว่า สิ่งใดก็ตามไม่ว่าจะเกิดขึ้นได้เองในธรรมชาติ หรือเกิดจากการกระทำของมนุษย์ แล้วมีผลเกี่ยวกับตัวเราไม่ทางตรง หรือทางอ้อม ถือว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น พรหมณี ช.เจนจิต (2535 : 173) ได้กล่าวว่า การพัฒนาทางการสติปัญญาเป็นปฏิสัมพันธ์ ระหว่างพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม พันธุกรรม จะเป็นตัวกำหนดความสามารถทางสติปัญญาและสิ่งแวดล้อมจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสติปัญญา ต่อไปภายในขอบเขตที่พันธุกรรมวางไว้การจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมในวัยเด็กจะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญาถึงความสามารถที่แต่ละคนมีอยู่

ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 101) ได้กล่าวถึง การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ระดับก่อนประถมศึกษาว่า มีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ดังนั้น การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ตามความต้องการของเด็ก จึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็กมาก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจาก การรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของหลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเด็กการจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น เป็นต้น
5. ความเพียงพอเหมาะสมในเรื่อง ขนาด น้ำหนัก จำนวน และเครื่องเล่น
6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่าง ๆ สภาพแวดล้อมสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน มีหลักสำคัญในการจัด คือ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย

ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของเด็กเอง ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นมั่นใจและมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้

1. พื้นที่อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและครู
  - 1.1 ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน
  - 1.2 ที่เก็บเพิ่มผลงานเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่อง อาจจัดทำเป็นกล่อง หรือจัดใส่เพิ่มรายบุคคล
  - 1.3 ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวของเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก
  - 1.4 ที่เก็บเครื่องใช้ของครู เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวครู ฯลฯ
  - 1.5 ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

2. พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่งไปยังกิจกรรมหนึ่งโดยไม่รบกวนผู้อื่น

3. พื้นที่จัดมุมประสบการณ์ หรือมุมเล่น สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบล็อกลูกอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมุติอยู่ติดกับมุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ใกล้มุมศิลปะ ฯลฯ ที่สำคัญ จะต้องมิของเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นในมุมประสบการณ์อย่างเสรีมักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาสเด็กได้เล่นอย่างเสรีประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมประสบการณ์ต่าง ๆ ควรคำนึงถึงสิ่ง ต่อไปนี้

3.1 ในห้องเรียนควรมีมุมประสบการณ์อย่างน้อย 3 -5 มุม

3.2 ควรได้มีการผลัดเปลี่ยนชื่อของเล่นตามมุมบ้าง ตามความสนใจเด็ก

3.3 ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมประสบการณ์ เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ครูอาจจัดให้มีการเลี้ยงตัวหนอน หรือผีเสื้อสตัฟฟ์ใส่กล่องไว้ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

3.4 ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นแล้วจะต้องเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนรวมทั้งจัดสนามเด็กเล่นพร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณโรงเรียนและบริเวณรอบนอกโรงเรียน ดูแลรักษาความสะอาด ต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบ ๆ บริเวณโรงเรียน จัดที่ติดข่าวประชาสัมพันธ์ผู้ปกครอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กบริเวณสนามเด็กเล่น ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร คือ สนามเด็กเล่นควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย หล้า พื้นสำหรับเด็กที่มีพ้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้งพื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ ป่อทรายพร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่นเครื่องเล่นสนามสำหรับปีน ป่าย ทรงตัว เป็นต้น ทั้งนี้ ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรงปลอดภัย อยู่เสมอ และหมั่นดูแลเรื่องความสะอาดที่นั่งเล่นพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ได้ร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนิทรรศการ ให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครองบริเวณธรรมชาติปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณโรงเรียนมีไม่มากนักอาจปลูกพืชในกระบะหรือกระถาง

ดังนั้นสรุปได้ว่า ภารกิจและหน้าที่การบริหารโรงเรียน การจัดการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์และกิจกรรมระดับปฐมวัยสภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ อย่างมี ประสิทธิภาพ นั้น นอกจากผู้บริหารจะต้องสามารถนำแนวการจัดประสบการณ์มาวางแผน การจัดอย่างดีแล้วยัง

จะต้องมีความสามารถในการนำทักษะการบริหารมาใช้ในการจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กอีกด้วย

3. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

3.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

มีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ดังนี้

อุไรพรรณ เจนวาณิชยานนท์ (2540 : 2) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการในการควบคุมคุณภาพ ตรวจสอบคุณภาพและประเมินคุณภาพของสถานบันอุดมศึกษาอย่างเป็นแบบแผนและเป็นระบบเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการให้การศึกษาจะได้คุณภาพ

บุญส่ง เอ็งสุโสภณ และคณะ (2541 : 13) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพว่า หมายถึง ระบบการบริหารการศึกษาที่สร้างความมั่นใจให้กับสังคม ผู้ปกครอง ผู้จัดการการศึกษา และผู้จบการศึกษาว่า การจัดการศึกษามีกระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนที่ผู้ร่วมงานทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนดำเนินงาน มีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพงาน มีการควบคุมคุณภาพการทำงานเพื่อให้ผลผลิตที่มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่สังคมต้องการ

กรมสามัญศึกษา (2543 : 1) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าเป็น กระบวนการทางการศึกษาเพื่อจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามที่สังคมต้องการ

ชัยลักษณ์ น้อมนิล (2543 : 15) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการวางแผนและกระบวนการจัดการของผู้ที่รับผิดชอบจัดการศึกษาที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่าจะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ครบถ้วนตามมาตรฐานคุณภาพที่ระบุไว้ในหลักสูตรและตรงตามความมุ่งหวังของหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 20) ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง การบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจปกติของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างความมั่นใจให้ผู้รับบริการทางการศึกษา ทั้งผู้รับโดยตรง ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง และผู้รับบริการทางอ้อม ได้แก่ สถานประกอบการ ประชาชน และสังคม กล่าวโดยรวมว่า การดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการวางแผนการบริหารจัดการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้มาตรฐาน ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐาน

3.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2542ก : 3) ได้ระบุถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

1. กระแสโลกาภิวัตน์ ที่เจริญก้าวหน้าไปด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ซึ่งเป็นต้องเรียนรู้ แข่งขันกับนานาชาติ
2. สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่น ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ คุณภาพของประชากรผลกระทบจากวัฒนธรรมต่างชาติ
3. สภาพการจัดการศึกษา เช่น การจัดการศึกษาของสถานศึกษายังไม่มีคุณภาพทั้งคุณภาพผู้เรียน คุณภาพครู ตลอดจนระบบการบริหารจัดการ เป็นต้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้สังคมมีข้อสงสัยเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษา และมีข้อเรียกร้องจากระบบโรงเรียนหลายประการ ทั้งนี้ กรมสามัญศึกษา (2542ก : 3) ได้กล่าวไว้อีกว่า เช่น

1. ความเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาต่าง ๆ จะผลิตผู้จบการศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และคุณสมบัติต่าง ๆ ได้ครบถ้วนตามหลักสูตรและตามความคาดหวังของสังคม
2. ความน่าเชื่อถือในปัจจัยและกระบวนการให้การศึกษาของสถานศึกษาต่าง ๆ ว่ามีความเป็นมาตรฐานเหมาะสมใกล้เคียงกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จะนำไปสู่ผลการจัดการศึกษาที่ต้องการ และมีความยั่งยืนในการคงสภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากแรงผลักดันและสภาพปัญหาดังกล่าว จึงมีความสำคัญต้องปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะคุณภาพของผู้เรียนที่ได้มาตรฐานสูงในระดับสากล เพื่อให้สามารถเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลง ดำรงตนในสังคมได้ดีมีความสุขและร่วมรับผิดชอบพัฒนาชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542ก : 4) ดังนั้นจึงได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาขึ้น โดยประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งได้ประกาศ ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ลงวันที่ 19 สิงหาคม 2542 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม 2542 เป็นต้นไป ทั้งนี้ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน และให้ถือว่าการประเมินคุณภาพภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้น

สังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา คือ ให้มีการกระจายอำนาจการใช้แผนยุทธศาสตร์ การเปิดโอกาส การมีส่วนร่วม การประกันคุณภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีองค์ประกอบหลักของการปฏิรูปการศึกษา คือ การปฏิรูประบบบริหาร และการจัดการ การปฏิรูปหลักสูตร การปฏิรูประบบการเรียนการสอนและพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ. 2542ข : 24-25)

ด้วยเหตุนี้ จึงมีความสำคัญที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของไทย โดยจะต้องเริ่มจากสถานศึกษาทุกแห่งดำเนินการพัฒนาคุณภาพของตนเอง โดยในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษานั้น จะต้องมีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในกระบวนการบริหาร และการจัดการเรียนการสอนตามปกติของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา อันจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นว่าสถานศึกษาจะจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เพื่อให้เด็กไทยเป็นคนดี มีความสามารถและมีความสุข จะได้ช่วยกันสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติ สิ่งแวดล้อมยั่งยืน เศรษฐกิจมั่นคง สามารถร่วมมือและแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ได้อย่างมีศักดิ์ศรีในสังคมโลกต่อไป การประกันคุณภาพภายในจึงเป็นงานสำคัญของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาเพื่อผู้เรียนและสังคมโดยส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ก : 1-2)

สรุปได้ว่า คุณภาพการจัดการศึกษาของไทยจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลก โดยจำเป็นต้องพัฒนาสติปัญญา ความรู้ ความสามารถตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ของคนในชาติ ทั้งนี้ จะต้องเกิดจากความร่วมมือกันทุกฝ่าย โดยเฉพาะสถานศึกษานั้นต้องจัดการศึกษาให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อให้พ่อแม่ผู้ปกครองและสังคมมีความมั่นใจ โดยสถานศึกษาจะต้องมีการประเมินตนเองเพื่อปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอยู่ตลอดเวลา

3.3 องค์ประกอบและกระบวนการของการประกันคุณภาพการศึกษา

สมศักดิ์ สิ้นธุระเวชญ์ (2541 : 33) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษามี 3 ประการ ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality control) เป็นกระบวนการหรือแนวดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน เพื่อการพัฒนาการศึกษาสู่คุณภาพมาตรฐาน ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา โดยการกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิตด้านปัจจัยและกระบวนการ

1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน โดยการพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารทางการศึกษา และสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษา

2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา (Quality audit and intervention) เป็นกระบวนการหรือแนวดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย

2.1 การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนและการจัดทำรายงานต่อประชาชนแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียน (Internal audit) เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการศึกษา

2.2 การติดตามและตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (External audit) เพื่อการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.3 การกำหนดมาตรการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียน ที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Quality intervention) เพื่อใช้มาตรการในการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3. การประเมินคุณภาพการศึกษา (Quality assessment) เป็นกระบวนการหรือแนวทางการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (External school review) โดยการประเมินตนเอง

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน (Accreditation)

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม หรือการประเมินคุณภาพการศึกษา (Total quality education)

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการประกันคุณภาพศึกษามีแนวดำเนินการประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การควบคุมคุณภาพ 2) การตรวจสอบคุณภาพ และ 3) การประเมินคุณภาพ การดำเนินการ ทั้ง 3 ประการ เป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์และส่งผลซึ่งกันและกัน กระบวนการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา สามารถดำเนินการทั้งในระหว่างกิจกรรมการควบคุมคุณภาพการศึกษา และในกิจกรรมการประเมินคุณภาพการศึกษา

3.4 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน

3.4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพในสถานศึกษา โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน

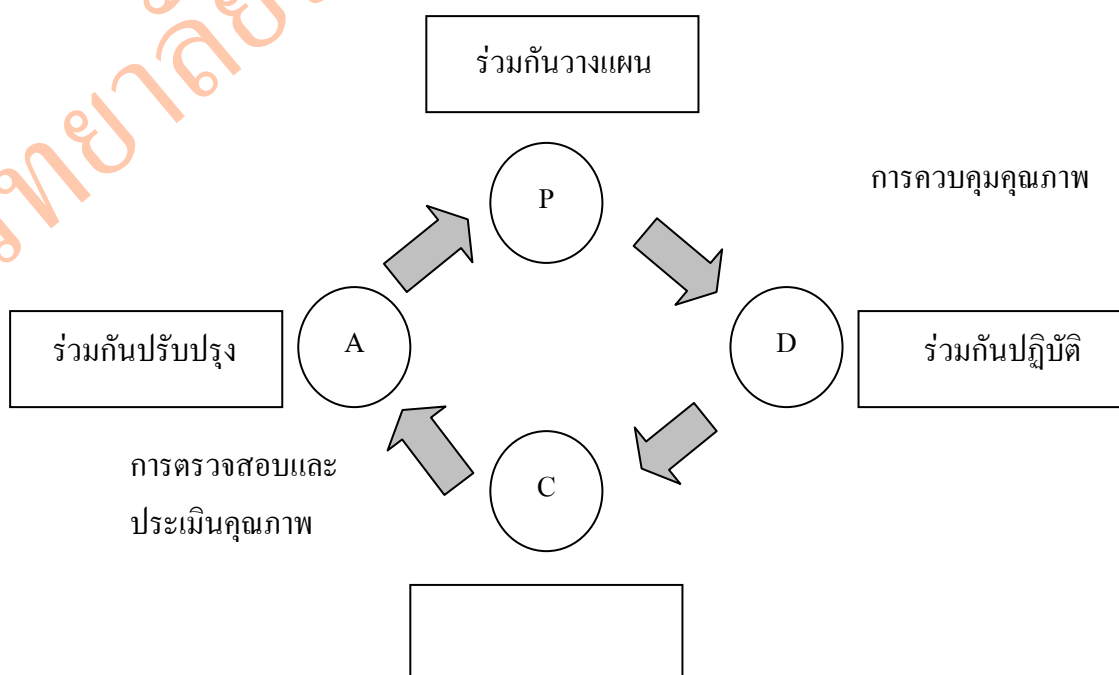
การประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของการประกันคุณภาพ มี 3 ขั้นตอน คือ
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ข : 7)

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดในระดับเขตพื้นที่การศึกษาฯ และระดับกระทรวง

การประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของหลักการบริหารที่เป็นกระบวนการครบวงจร (PDCA) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การร่วมกันวางแผน
2. การร่วมกันปฏิบัติตามแผน
3. การร่วมกันตรวจสอบ
4. การร่วมกันปรับปรุง

เมื่อพิจารณากระบวนการการประกันคุณภาพภายในตามแนวคิดของการประเมินคุณภาพและแนวคิดของการบริหารแบบครบวงจรจะเห็นว่ามีคุณสมบัติคล้องกัน ดังแสดงในภาพประกอบ 3 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ก : 10)

ร่วมกันตรวจสอบ

ภาพประกอบ 3 แสดงความสัมพันธ์ของแนวคิดของการประเมินคุณภาพ
และการบริหารแบบครบวงจร

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 10

จากภาพประกอบ 3 การควบคุมคุณภาพและการตรวจสอบคุณภาพก็คือกระบวนการบริหาร เพื่อพัฒนาคุณภาพตามหลักการบริหารนั่นเอง โดยการควบคุมคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันวางแผนและดำเนินการตามแผนเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษา ส่วนการตรวจสอบคุณภาพ คือ การที่สถานศึกษาต้องร่วมกันตรวจสอบเพื่อพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นที่ไปตามเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษาเมื่อสถานศึกษามีการตรวจสอบตนเองแล้วหน่วยงานในเขตพื้นที่การศึกษาและต้นสังกัดก็เข้ามาช่วยติดตามและประเมินคุณภาพ เพื่อให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้สถานศึกษามีความ อุ่นใจ และเกิดความตื่นตัวในการพัฒนาคุณภาพอยู่เสมอ

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2547 : คำนำ) กล่าวว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน จะประสบความสำเร็จต้องได้รับการพัฒนาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสม โดยสถานศึกษาร่วมมือกับชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากต้นสังกัด (สพฐ. และ สพท.) โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารสถานศึกษาต้องทำอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประเมินตนเอง เป็นรายงานประจำปีทุกปีการศึกษา โดยเชื่อมโยงกับการประเมินคุณภาพภายนอกจาก แนวคิด หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ควรคำนึงถึง คือ

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดทำให้บุคลากรเสียหน้า โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดกับผู้เรียน
2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินตามปกติของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมิน และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพ เป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชนเขตพื้นที่หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตาม ประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า แนวคิดและหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาได้ว่าเป็น การประกันคุณภาพในที่สร้างความมั่นใจโดยการใช้ข้อมูลสารสนเทศและองค์ความรู้ และการวางแผน ตั้งแต่ในขั้นการออกแบบกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาการในกรอบ หลักสูตร การบริหาร หลักการติดตาม ตรวจสอบ และทบทวนเป็นระยะ ๆ เป็นเรื่องจริงในวิถีชีวิตของผู้เรียนครู ผู้บริหารและชุมชน เน้นคิดวางแผน และปฏิบัติจริง จดบันทึกผลที่เกิดขึ้นจากการ เรียนรู้ การสอนและการบริหาร เพื่อให้มีการแก้ไขปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง การประเมินคุณภาพ ผลผลิต การจัดทำรายงานและนำเสนอข้อมูลการประเมินสำหรับการตัดสินใจในระดับต่าง ๆ และ สำหรับการวางแผนพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาในระยะต่อไป

3.4.2 ความหมายของการประกันคุณภาพภายใน มีหน่วยงานและนักวิชาการให้ความหมายไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2542ก : 3) ให้ความหมายว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบ คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

รุ่ง แก้วแดง (2543ข : ก) ให้ความหมายไว้ว่า การประกันคุณภาพภายใน คือ กระบวนการ บริหารจัดการที่มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ซึ่งเป็นภารกิจที่ สถานศึกษาจะต้องทำอยู่แล้ว การประกันคุณภาพจึงไม่ใช่เรื่องใหม่ หรือเป็นเรื่องแปลกแยกไปจาก งานปกติ และมีใช่เป็นการประเมินเพื่อประเมิน ไม่นับการสร้างเอกสาร แบบวัด หรือแบบประเมิน เป็นจำนวนมาก แต่เป็นการประเมินเพื่อพัฒนา โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ชัยอนันต์ สมุทรวานิช (2546 : บทนำ) ให้ความหมายว่า การประกันคุณภาพภายใน “เป็นหัวใจ” ของการประเมินคุณภาพภายนอก เป็นการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เป็นการทำงานตามภารกิจปกติและถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร การศึกษา

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2547 : คำนำ) กล่าวว่า “การประกันคุณภาพภายใน หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพภายใน หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการของบุคลากร ในสถานศึกษาทุกคนที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำ โดยมีการประเมินผล และการติดตาม ตรวจสอบ คุณภาพการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือ มาตรฐานการศึกษาที่สถานศึกษาเป็นผู้กำหนด อันเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดที่เกี่ยวข้องจะต้องเข้ามาดำเนินการรับผิดชอบ ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ต่อไป

3.4.3 ความสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มี ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และถือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารที่ต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำรายงานประจำปีเสนอหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับ ของสังคม ในการประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากจะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน แล้ว สถานศึกษายังต้องเตรียมการเพื่อรับการประเมินจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งจะต้องประเมินเพื่อ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของสถานศึกษาและรับรองคุณภาพของสถานศึกษาอีกประการหนึ่งด้วย

การประกันคุณภาพภายในเป็นการดำเนินงานในลักษณะของการบูรณาการร่วมกันระหว่าง กระบวนการบริหารและกระบวนการจัดการเรียนการสอนซึ่งสถานศึกษาได้ดำเนินการอยู่ตามปกติ แล้ว เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน การประกันคุณภาพภายในจะประสบผลสำเร็จได้จะต้อง ประกอบด้วยเงื่อนไขต่อไปนี้ คือ ผู้บริหารและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีความตระหนักและ เห็นความสำคัญ ส่งเสริม สนับสนุนและร่วมคิด ร่วมทำ บุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีการ เตรียมพร้อม มีความรู้ ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการดูแล ติดตามและกำกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน อย่าง ต่อเนื่อง

ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งโดย จะต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ทำให้ เป็นคนที่รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถ ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีจริยธรรม คุณธรรม รู้จักพึ่งตนเอง และ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543ก : 1-2)

ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของประเทศไทย โดย จะต้องจัดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เกิดกลไกในการตรวจสอบและกระตุ้นให้

หน่วยงานทางการศึกษามีการควบคุมคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา (“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542,” 2542 : 12) ให้มีการเสนอผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งที่จัดทำอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ในทุก 5 ปี ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน (“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542,” 2542 : 13) ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกของสถานศึกษาใดไม่ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา จัดทำข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด

การดำเนินงานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ กรมต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัย ได้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ยกร่างกฎกระทรวง กำหนดระบบ หลักเกณฑ์และวัดการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา และเริ่มดำเนินการประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2544 ระดับอุดมศึกษาในปีการศึกษา 2545

จึงสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาภายในมีความสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลคุณภาพการศึกษาที่เชื่อถือได้ เกิดความเชื่อมั่นและสามารถตัดสินใจเลือกใช้บริการที่มีคุณภาพมาตรฐาน
2. ป้องกันการจัดการศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ ซึ่งจะเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคและเกิดความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง
3. ทำให้ผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษามุ่งบริหารจัดการศึกษาสู่คุณภาพและมาตรฐานอย่างจริงจัง ซึ่งมีผลให้การศึกษามีพลังที่จะพัฒนาประชาชนให้มีคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

3.4.4 หลักการสำคัญในการประกันคุณภาพภายใน

จากแนวโน้มของการพัฒนาคุณภาพที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของผู้รับบริการตั้งแต่ระดับบุคคลถึงสังคมระดับประเทศ หรือการสร้าง ความพึงพอใจให้กับผู้บริโภคทั้งภายในและภายนอกได้นำไปสู่หลักการของการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541ก : 17-19) คือ

1. การมีส่วนร่วม (Participation) โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินและร่วมรับผิดชอบกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

2. การเสริมสร้างพลัง (Empowerment) โดยสร้างความรู้ ทักษะ และความมั่นใจแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. การกระจายอำนาจ (Decentralization) สถานศึกษาจะพัฒนาคุณภาพให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างเต็มที่ต่อเมื่อสถานศึกษาเองต้องมีความเป็นอิสระเพียงพอที่จะคิด และตัดสินใจ ทั้งด้านการบริหาร วิชาการ และการใช้จ่ายงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาสู่สถานศึกษาและท้องถิ่นให้มากที่สุด

4. การสร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อในพันธะภาระ (Accountability) การศึกษามีใช้เรื่องของคนใดคนหนึ่งหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นเรื่องของทุกคนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น จึงต้องสร้างให้ทุกคนมีสำนึกในหน้าที่ของตนที่มีต่อการศึกษา เช่น หน้าที่ของความเป็นพ่อแม่ ครู เป็นต้น นอกจากนี้ กระบวนการทำงานและผลงานของสถานศึกษาแห่งนั้นต้องสามารถตรวจสอบได้ทุกเมื่อโดยสังคมและประชาชน

5. การปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous quality improvement) การตรวจสอบทั้งภายในและภายนอกในบริบทของการประกันคุณภาพ มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับสำหรับใช้ในการวางแผน เพื่อการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การจับผิดหรือการตัดสินใจให้รางวัลหรือให้โทษ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากลาง (2550 ก : 9) ได้ระบุถึง หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ ให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา มิใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียหาย โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา มิใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษาโดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และ

พัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตาม ประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิด ช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

สรุปได้ว่า ความสำคัญของการประกันคุณภาพภายใน คือ ต้องทำให้การประกันคุณภาพ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการและการกระจายอำนาจ โดยให้ผูมีส่วนเกี่ยวข้องต้องร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดีมีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับของสังคมต่อไป

3.5 การประกันคุณภาพภายนอก

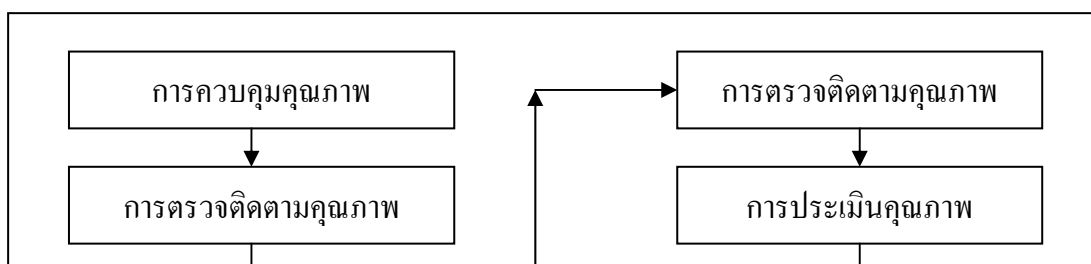
หลังจากการที่มีการประเมินรายงานตนเอง (Self-assessment report) ได้ผ่านการประเมินภายในแล้ว และพร้อมที่จะให้หน่วยงานประเมินจากภายนอกเข้ามาตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ จะประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

1. การตรวจสอบและติดตามคุณภาพการศึกษาภายนอก (External quality audit) เป็นการตรวจติดตามจากบุคคลที่ 2 (Second party) มาจากองค์กรหรือสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาที่ผ่านการรับรอง

2. การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก (External quality assessment) เป็นการติดตามจากบุคคลที่ 3 (Third party) มาจากองค์กรหรือสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาที่ผ่านการรับรองจากสำนักงานมาตรฐานการศึกษา (สมศ.) มาแล้ว เข้ามาเป็นผู้ประเมิน

3. การรับรองคุณภาพการศึกษา (Quality accreditation)

หลังจากการประเมินคุณภาพจากหน่วยงานหรือองค์กรภายนอก ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีความเป็นอิสระ เป็นกลาง มีคุณธรรม และมีคุณภาพ โดยคณะกรรมการของสำนักมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ เป็นผู้รับรอง ตลอดจนการส่งเสริม บำรุง รักษา และปรับปรุงคุณภาพของการ ออกแบบหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนและการบริการทางวิชาการเป็นไปตามข้อกำหนดและความคาดหวังของบุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง

ภาพประกอบ 4 ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

3.6 การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

กระบวนการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาและดำเนินการภายในองค์กร เพื่อที่จะเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์และมูลค่าเพิ่มทั้งของสถานศึกษา นักเรียน โดยนำเอาวิธีการปรับปรุงคุณภาพตามแนวคิดวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง คือ P-D-C-A (Plan, Do, Check, Act) โดยอาจจะเริ่มการจัดทำกิจกรรมคุณภาพ 5 ส. และนำไปสู่การทำกิจกรรมกลุ่มคุณภาพ QC จนทำได้ทุกกิจกรรมทั่วทั้งองค์กร (สำนักเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. 2543 : 52)

4. แนวคิดเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษา

4.1 ความหมายของมาตรฐานการศึกษา

มีผู้ได้ให้ความหมายของมาตรฐานการศึกษาไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2540 : 1) ได้ให้ความหมายของมาตรฐานการศึกษาว่า หมายถึง ข้อกำหนดทางการศึกษาที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสิ่งนั้น แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

1. มาตรฐานการศึกษาด้านผลผลิต หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. มาตรฐานการศึกษาด้านปัจจัย หมายถึง คน อุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ เทคโนโลยี ที่จำเป็นต้องมี ต้องใช้เพื่อนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพ
3. มาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการ หมายถึง ระบบ วิธีการ เทคโนโลยีเชิงระบบ ที่มีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 11) ได้ระบุว่า มาตรฐานการศึกษา หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์ทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณ ซึ่งแสดงได้โดยประสิทธิภาพของโรงเรียนในการพัฒนาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 1) ได้ระบุว่า มาตรฐานการศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่งและเพื่อใช้เป็นหลักเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแลการตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

สรุปได้ว่า มาตรฐานการศึกษา คือ ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง เพื่อใช้เป็นหลักเทียบเคียงสำหรับกำกับดูแล การตรวจสอบ ประเมินผลและการประกันคุณภาพทางการศึกษา

4.2 ความสำคัญของมาตรฐานการศึกษา

กรมวิชาการ (2540 : 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของการกำหนดมาตรฐานการศึกษาไว้ ดังนี้

1. ทำให้สถานศึกษามีแนวทางพัฒนาที่ชัดเจนว่าในการจะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด กระบวนการบริหาร กระบวนการเรียนการสอนจะต้องชัดเจนอย่างไร โรงเรียนจะต้องมีการควบคุมคุณภาพอย่างไร การทำงานให้เป็นมาตรฐานจะต้องดำเนินการอย่างไร

2. ทำให้กรมเจ้าสังกัด มีแนวโน้มในการจัดปัจจัยความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้สถานศึกษา พึ่งพิงได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

3. เป็นการกำหนดความสำเร็จขั้นต่ำที่ควรทำได้

4. เป็นการป้องกันการเลื่อนไหลกลับไปยังมาตรฐานเก่าที่ต่ำกว่า

5. ทำให้สะดวกที่จะกำกับ ตรวจสอบ และประเมิน

กระทรวงศึกษาธิการ (2550 : 3) ได้ระบุถึงความสำคัญของมาตรฐานการศึกษา 2 ประการ ดังนี้

1. สถานศึกษาทุกแห่ง มีเกณฑ์เปรียบเทียบกับมาตรฐานซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. มาตรฐานทำให้สถานศึกษาเข้าใจชัดเจนว่าจะพัฒนาคุณภาพการศึกษาไปในทิศทางใด ในการกำหนดให้มีมาตรฐาน ทำให้สถานศึกษาต้องถือเป็นความรับผิดชอบที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน คุณภาพครูที่ต้องจัดการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน คุณภาพการบริหารจัดการตลอดจนคุณภาพด้านการจัดสถานศึกษาให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมาตรฐานยังนำไปใช้ เป็นแนวทางให้กับสาธารณชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้การสนับสนุน ส่งเสริมสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ได้ สูงขึ้นตามความคาดหวังของชุมชน

สรุปได้ว่า มาตรฐานการศึกษามีความสำคัญต่อสถานศึกษาทุกแห่ง คือ ทำให้มีเกณฑ์เปรียบเทียบกับมาตรฐานซึ่งเป็นมาตรฐานเดียวกัน และทำให้สถานศึกษาเข้าใจชัดเจนว่าจะพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาไปในทิศทางใด

4.3 ความสำคัญของมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานระดับต่าง ๆ

หน่วยงานทางการศึกษาแต่ละระดับกำหนดมาตรฐานการศึกษา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. มาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายนอกตามมติคณะรัฐมนตรี ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นผู้เสนอ

2. มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อกำหนดคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์ของผู้จบหลักสูตรที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการกำลังดำเนินการจัดทำเสนอกระทรวงศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อพิจารณาประกาศต่อไป

3. มาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 เพื่อประเมินคุณภาพภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 19)

4. การประกันคุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 เรื่องการประกันคุณภาพภายนอก โดยสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ดังนั้นนโยบายการประกันคุณภาพของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นแนวทางในการนำพาให้โรงเรียนก้าวเข้าสู่ระบบการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษามาตรฐาน (Standard) จึงเป็นเครื่องมือในการประเมินคุณภาพซึ่งตัวมาตรฐานนี้ได้มีองค์ประกอบหน่วยงานหลาย ๆ หน่วยงานสร้างหรือกำหนดขึ้นมาใช้สำหรับประเทศไทยมีหน่วยงานทางการศึกษาได้กำหนดมาตรฐานมาใช้ในการประเมินคุณภาพในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดมาตรฐานการศึกษา เพื่อประเมินคุณภาพภายนอก : ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องให้ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย เพื่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ประกาศ ณ วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 สำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้โรงเรียน ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการ กำหนดภารกิจการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน โดยดำเนินการ 4 ประการ ดังนี้

1. ให้มีระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนมีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่เท่าเทียมกัน

2. ส่งเสริมให้มีการร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในกระบวนการประกันคุณภาพทางการศึกษา เพื่อสร้างจิตสำนึกในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาร่วมกัน

3. สร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างเสรีภาพในการดำเนินการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของภูมิภาคกับกรอบการดำเนินงานที่ส่วนกลางกำหนด

4. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4.4 การประเมินผลมาตรฐานการศึกษา

ในการจัดทำระบบประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาตินั้น อาศัยอำนาจตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 10 ที่กำหนดให้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

มาตรา 10(4) ติดตามและประเมินผลการพัฒนาการศึกษาตาม แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและนโยบาย การศึกษาของรัฐบาล

มาตรา 10(5) เสนอผลการพัฒนาการศึกษา พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการศึกษาเพื่อประกอบการพิจารณาในการกำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐบาล

มาตรา 13 ให้กระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวกับการศึกษา กำกับดูแลและดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายการศึกษาแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ และรายงานการดำเนินงานการพัฒนาการศึกษาไปยังคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตามระเบียบที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

นอกจากนั้น ในการประชุมคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ตามมติที่ประชุมครั้งที่ 2/2540 วันศุกร์ที่ 16 พฤษภาคม 2540 ได้มีมติให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ทำการศึกษาและเสนอการจัดตั้งองค์กรการประเมินผลและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ โดยให้เป็นองค์กรที่มีระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานที่คล่องตัวและเป็นอิสระภายใต้การกำกับของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ โดยมีหลักการ คือ

1. มาตรฐานการศึกษาของชาติ (National education standards) กำหนดให้มีมาตรฐานการศึกษาของชาติในทุกระดับตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา อุดมศึกษา การศึกษาของแรงงานและการอาชีพ และการศึกษาเอกชนที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ และแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ

2. ระยะเวลาในการดำเนินการ การจัดระบบการประเมิน คุณภาพและมาตรฐานการศึกษาแห่งชาตินั้น ควรดำเนินการเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะแรก ให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการประเมินผลคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษา อยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติก่อน

ระยะที่สอง ให้มีร่างพระราชบัญญัติเพื่อการประเมินผล การศึกษา และจัดตั้งเป็นหน่วยงานอิสระต่อไป

การจัดให้มีระบบการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยมืองค์กรที่คล่องตัว และเป็นอิสระในการดำเนินงานจะก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยสถาบันการศึกษาและหน่วยงาน เนื่องจากการประเมินภายในของหน่วยงาน จะถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานขององค์กร ทำให้ผู้บริหารงาน และผู้ร่วมงานร่วมกันหาสาเหตุ เพื่อแก้ไขปัญหาและหาแนวทาง ในการปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันให้ดีขึ้น โดยเทียบกับระยะเวลาที่ผ่านมา และอาจเทียบกับสถาบันอื่น ๆ และที่สำคัญ คือ ก่อให้เกิดการแข่งขันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนการประเมินจากภายนอกเป็นเครื่องเสริมและสนับสนุนการรับรองคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถาบันการศึกษา การประเมินคุณภาพการศึกษาทั้งจากภายในและภายนอก จะส่งผลดียิ่งต่อการเพิ่มคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาไทย ให้สามารถแข่งขันได้กับคุณภาพและมาตรฐานของประเทศต่าง ๆ ทั้งในเอเชียและภูมิภาคอื่น ๆ ทั่วโลกและที่สำคัญ คือ การศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยเพิ่มมูลค่าของไทยให้สามารถยืนหยัดอยู่ได้ในท่ามกลาง กระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมได้ อีกทั้งคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวมจะดีขึ้นตามลำดับ

2. การประเมิน โดยเฉพาะการประเมินผลภายในจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของแต่ละองค์กร เนื่องจากต้องพัฒนาสถาบันการศึกษาของตนเองให้สามารถแข่งขันได้กับสถาบันองค์กรอื่นการประเมินผลที่ให้ความสำคัญกับการประเมินผลของงานที่อาศัยตัวชี้วัด ทั้งด้านทุนคุณภาพ บริการ จะช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น และเมื่อสามารถทำให้ผลผลิต คือ ผู้เรียนมีคุณภาพ เป็นการลดความสูญเปล่าอย่างมากไม่ว่าจะมองในแง่ของผู้เรียน ที่ต้องใช้เวลาอยู่ในสถานศึกษาช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 3 ปี หรือ 6 ปี หรือ 12 ปี หรือในแง่ความสูญเปล่าของ สังคมหรือรัฐ ในการลงทุนเพื่อการศึกษา ด้วยเหตุที่ว่าจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาอย่างเฉียวไม่ได้เป็นเครื่องรับประกันคุณภาพการศึกษาของคน ดังที่หลายประเทศได้ตื่นตัวเป็นอย่างมากที่จะเพิ่มคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง

3. การประเมินคุณภาพของสถาบันการศึกษานอกจากจะช่วยจำแนกคุณภาพและประสิทธิภาพของการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาแล้ว ที่สำคัญคือ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือหรือกลไกที่สำคัญสำหรับการจัดสรร หรือสนับสนุนงบประมาณ เพื่อการศึกษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ดังที่ หลายประเทศได้ปฏิบัติกันอยู่ กล่าวคือ ใช้ผลของการประเมินคุณภาพ การรับรองคุณภาพมาตรฐานที่เน้นคุณภาพของผลผลิต เป็นเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณให้แก่สถาบันการศึกษา เพื่อเป็นแรงจูงใจให้แก่สถาบันการศึกษาที่มีคุณภาพให้พัฒนาคุณภาพการศึกษา เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นเงื่อนไขในการให้สถาบันการศึกษาได้ปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

ในช่วงเวลาหนึ่ง หากยังไม่สามารถดำเนินการได้ตามเงื่อนไข รัฐสามารถใช้มาตรการที่จะดำเนินการแก้ไขปรับปรุงด้วยรูปแบบต่าง ๆ หากไม่มีผลการประเมินที่เป็นระบบหรือมีข้อมูลแน่ชัด อาจมีข้อโต้แย้งในเรื่องความเป็นธรรม หรือความเหมาะสมในการจัดสรรงบประมาณ

4. การประเมินคุณภาพ การรับรองมาตรฐานและการยกย่องให้รางวัล ยังมีประโยชน์ในแง่เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในฐานะผู้บริโภค เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาสำหรับบุตรหลาน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบ การดำเนินงานของสถาบันการศึกษา นอกจากนี้แล้ว การประเมินผล ภายในและการประเมินผลภายนอก จะนำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมใหม่ คือ การตรวจสอบและความพร้อมที่จะได้รับการตรวจสอบ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานทางการศึกษามีความโปร่งใสมากขึ้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภาต่างมีอุดมการณ์และหลักการการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้และเพื่อให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษาพัฒนาคนได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตอันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : ก – ง) การตอบคำถามเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องกำหนดสิ่งที่เป็นหลักในการเทียบเคียง ทั้งเพื่อการพัฒนา เพื่อการกำกับดูแลตลอดทั้งเพื่อการตรวจสอบ และการประเมินคุณภาพ ดังนั้น มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยที่ประกาศไว้ จึงเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณภาพ การศึกษาสำหรับสถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับปฐมวัยทุกแห่งนำไปใช้เป็นเป้าหมายหรือเป็นกรอบทิศทางเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้ยั่งยืน และใช้เพื่อการประเมินตนเองว่าในแต่ละปี สามารถบริหารการจัดการศึกษาจนบรรลุเป้าหมายหรือไม่ เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัดนำไปเป็นเป้าหมายในการกำกับดูแล การตรวจสอบและการประเมินคุณภาพในภาพรวมเพื่อนำข้อมูลมาใช้วางแผนยกระดับคุณภาพให้สูงขึ้น มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยที่กำหนดไว้นี้ครอบคลุมทั้งคุณภาพด้านผู้เรียน คุณภาพด้านการเรียนการสอน (หมายถึงผู้สอน) การบริหารและจัดการศึกษา (หมายถึงผู้บริหาร) และคุณภาพด้านการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดมาตรฐานไว้ 3 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก เป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนไทยทุกคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี และมีความสุข”

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. กำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์

1.1 คนไทยมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ตามเกณฑ์การพัฒนาในแต่ละช่วงวัย

1.2 ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคม

1.3 ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว

1.4 ทักษะทางสังคม

1.5 คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และพลโลก

มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. การจัดหลักสูตรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1.1 มีการจัดหลักสูตรที่หลากหลายตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้เรียนทุกระบบ สอดคล้องตามความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

1.2 ผู้เรียนมีโอกาส/สามารถเข้าถึงหลักสูตรต่างๆ ที่จัดไว้อย่างทั่วถึง

1.3 องค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ที่มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และความปลอดภัย

1.4 มีการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ สื่อเพื่อการเรียนรู้และการให้บริการ เทคโนโลยีสารสนเทศทุกรูปแบบที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

2. มีการพัฒนาผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีคุณภาพ

2.1 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและวิชาชีพ

2.2 ผู้บริหาร ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรม มีความพึงพอใจในการทำงานและผูกพันกับงาน มีอัตราการออกจากงานและอัตราความผิดทางวินัยลดลง

2.3 มีแนวโน้มในการรวมตัวจัดตั้งองค์กรอิสระ เพื่อสร้างเกณฑ์มาตรฐานเฉพาะกลุ่ม และติดตามการดำเนินงานของบุคลากรและสถานศึกษา ตลอดจนการสัง้องค์ความรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้คนไทยสามารถเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้จริง

3. มีการบริหารจัดการที่ใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

3.1 องค์กร ชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามสภาพท้องถิ่น บุคลากรทั้งในและนอกสถานศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน

3.2 ผู้รับบริการ/ผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อการจัดบริการทางการศึกษาของสถานศึกษา

3.3 มีการกำหนดระบบประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและสามารถรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกได้

มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

การเรียนรู้ ความรู้ นวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาสู่สังคมแห่งความรู้ การส่งเสริมและสร้างกลไกเพื่อให้คนไทยทุกคนมีโอกาสและทางเลือกที่จะเข้าถึงปัจจัยและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตด้วยรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายโดยการได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม จะนำมาซึ่งการพัฒนาคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขีดความสามารถของคนไทยในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศ

1. การบริการวิชาการและสร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา กับชุมชนให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้

1.1 สถานศึกษาร่วมมือกับบุคลากรและองค์กรในชุมชนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับ ร่วมจัดปัจจัยและกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน และให้บริการทางวิชาการที่เป็นประโยชน์แก่การพัฒนาคนในชุมชนเพื่อให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและคนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.2 ชุมชนซึ่งเป็นที่ตั้งขององค์กรที่ให้บริการทางการศึกษามีสถานภาพเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้ มีความปลอดภัย ลดความขัดแย้ง มีสันติสุขและมีการพัฒนาก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2. การศึกษาวิจัย สร้างเสริม สนับสนุนแหล่งการเรียนรู้ และกลไก การเรียนรู้

2.1 ศึกษาวิจัย สำรวจ จัดทำ และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกระดับ

2.2 ระดมทรัพยากร (บุคลากร งบประมาณ อาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาและอื่น ๆ) และความร่วมมือจากภายในและภายนอกสถานศึกษาในการสร้างกลไกการเรียนรู้ทุกประเภท

3. การสร้างและการจัดการความรู้ในทุกระดับทุกมิติของสังคม

3.1. ครอบคลุม ชุมชน องค์กรทุกระดับ และองค์กรที่จัดการศึกษามีการสร้างและใช้ความรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนกลายเป็นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ จริยธรรมในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใฝ่รู้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ที่พอเพียงต่อการพัฒนา งานอาชีพและคุณภาพชีวิตส่วนตนสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเท่าทันและชาญฉลาด และมีความเป็นประชาธิปไตย

4. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นไทยให้มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นและประเทศชาติ มีความรู้ และทักษะพื้นฐานสำหรับการประกอบอาชีพสุจริต มีความมุ่งมั่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อุตุน มีลักษณะนิสัยและทัศนคติที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีทั้งของครอบครัว ชุมชน สังคมไทย และสังคมโลก

5. หลักแห่งความเสมอภาค คนไทยทั้งปวงต้องมีสิทธิเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปีอย่างทั่วถึงเท่าเทียม ควบคู่ไปกับความมีคุณภาพ โดยไม่แบ่งชนชั้น หรือความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม

6. อุดมการณ์ และหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

6.1 อุดมการณ์ของการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับแรก เพื่อวางรากฐานชีวิตของเด็กไทยให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุลทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สติปัญญา และสังคม บนพื้นฐานความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยใช้กิจกรรมกระตุ้น และส่งเสริมพัฒนาการของสมองอย่างเต็มที่ รวมทั้งเตรียมเด็กให้เกิดพร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับที่สูงขึ้นอันจะนำไปสู่ความเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป การศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐาน การอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละบุคคลภายใต้บริบททางวัฒนธรรม อารยธรรม และวิถีชีวิตทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกัน

6.2 หลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัย ยึดหลักการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม หลักการจัดประสบการณ์ที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ หลักความร่วมมือโดยครอบครัว และหลักแห่งความสอดคล้อง

ในส่วนนโยบายการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อรัฐสภาที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ และสัมพันธ์เชื่อมโยงกับมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลที่แสดงในตาราง 1

ตาราง 1 เปรียบเทียบมาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย และมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก

มาตรฐานการศึกษาของชาติ	มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย	มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : การศึกษาปฐมวัย
มาตรฐานที่ 1 คุณลักษณะของคนไทย ที่พึงประสงค์ ทั้งในฐานะพลเมืองและ	มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม	มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ (1,2)

พลโลก	ที่พึงประสงค์	มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย
	มาตรฐานที่ 2 เด็กมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนา สิ่งแวดล้อม	สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี (7) มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และ ลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา (8)
	มาตรฐานที่ 3 เด็กสามารถทำงาน จนสำเร็จ ทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ และมีความรู้สึก ที่ดีต่ออาชีพสุจริต	มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถ ในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ที่มี วิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ (4)
	มาตรฐานที่ 4 เด็กสามารถคิด รวบยอด คิดแก้ปัญหา และ คิดริเริ่มสร้างสรรค์	มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะ ที่จำเป็นตามหลักสูตร (5)
	มาตรฐานที่ 5 เด็กมีความรู้และ ทักษะเบื้องต้น	มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (6)
	มาตรฐานที่ 6 เด็กมีความสนใจ ใฝ่รู้ รักการอ่าน และพัฒนา ตนเอง	มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับ ผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต (3) มาตรฐานด้านครู
	มาตรฐานที่ 7 เด็กมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี	มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอ (9)
	มาตรฐานที่ 8 เด็กมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว	
	มาตรฐานด้านการเรียน การสอน	

ตาราง 1 (ต่อ)

มาตรฐาน การศึกษาของชาติ	มาตรฐาน การศึกษาปฐมวัย	มาตรฐานเพื่อการประเมิน คุณภาพภายนอก : การศึกษาปฐมวัย
	มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ ความสามารถตรงกับงานที่ รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเอง	มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการ จัดการเรียนการสอนอย่างมี ประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ (10)

	เข้ากับชุมชนได้ดี และมีครูพอเพียง	มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ (11)
	มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นเด็กเป็นสำคัญ	
มาตรฐานที่ 2 แนวการจัดการศึกษา	มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา	มาตรฐานด้านผู้บริหาร
	มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา	มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจร ให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา (12, 13)
มาตรฐานที่ 3 แนวการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้/สังคมแห่งความรู้	มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงานและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร	มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (14, 15, 16)
	มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน	มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีคุณภาพภายนอก : การศึกษาปฐมวัย หลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (14)
	มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ	มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา (14, 18, 14.7)

ตาราง 1 (ต่อ)

มาตรฐานการศึกษาของชาติ	มาตรฐานการศึกษาปฐมวัย	มาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก : การศึกษาปฐมวัย
	มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพเด็กอย่างหลากหลาย	

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามี การ
จัดสภาพแวดล้อมและการ
บริการที่ส่งเสริมให้เด็กพัฒนา
ตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

**มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชน
แห่งการเรียนรู้**

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการ
สนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้
และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการ
ร่วมมือกันระหว่างบ้าน
องค์กรทางศาสนา สถาบัน
ทางวิชาการ และองค์กร
ภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนา
วิธีการเรียนรู้ในชุมชน

เกณฑ์การประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดระดับคุณภาพตามตัวบ่งชี้ของมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยใช้สำหรับ
การประเมิน ดังนี้

มาตรฐานด้านคุณภาพเด็ก

มาตรฐานที่ 1 เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน
2. มีความซื่อสัตย์สุจริต
3. มีความกตัญญูกตเวที
4. มีเมตตากรุณา มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
5. ประหยัด รู้จักใช้และรักษาทรัพยากร และสิ่งแวดลอม
6. มารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย

มาตรฐานที่ 2 เด็กมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. รับรู้คุณค่าของสิ่งแวดล้อมและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อม
2. เข้าร่วมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรม/โครงการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

มาตรฐานที่ 3 เด็กสามารถทำงานจนสำเร็จ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. สนใจและกระตือรือร้นในการทำงาน
2. ทำงานจนสำเร็จและภูมิใจในผลงาน
3. เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้
4. มีความรู้สึกที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 4 เด็กสามารถคิดรวบยอด คิดแก้ปัญหา และคิดริเริ่มสร้างสรรค์
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้
2. แก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
3. มีจินตนาการ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 5 เด็กมีความรู้และทักษะเบื้องต้น
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีทักษะในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ – เล็ก
2. มีทักษะในการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
3. มีทักษะในการสื่อสาร
4. มีทักษะในการสังเกตและสำรวจ
5. มีทักษะในเรื่องมิติสัมพันธ์
6. มีทักษะในเรื่องจำนวน ปริมาณ น้ำหนัก และการกะประมาณ
7. เชื่อมโยงความรู้และทักษะต่าง ๆ

มาตรฐานที่ 6 เด็กมีความสนใจใฝ่รู้ รักการอ่าน และพัฒนาตนเอง
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. รู้จักตั้งคำถามเพื่อหาเหตุผล และมีความสนใจใฝ่รู้
2. มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และสนุกกับการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 7 เด็กมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. รับประทานอาหารถูกสุขภาพ และช่วยเหลือตนเองได้
2. มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์
3. เห็นโทษของสิ่งเสพติดให้โทษและสิ่งมอมเมา

4. มีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
5. ร่าเริง แจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น

มาตรฐานที่ 8 เด็กมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีความสนใจและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ
2. มีความสนใจและร่วมกิจกรรมด้านดนตรี
3. มีความสนใจและร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหว

มาตรฐานด้านการจัดการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 9 ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ
หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดี และมีครูพอเพียง

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
2. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ผู้ปกครอง และชุมชน
3. มีความมุ่งมั่นและอุทิศตนในการสอนและพัฒนาเด็ก
4. มีการแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีวิธีการใหม่ ๆ รับฟังความคิดเห็น ใจกว้าง และ

ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

5. จบการศึกษาระดับปริญญาตรีทางการศึกษาหรือเทียบเท่าขึ้นไป
6. สอนตรงตามวิชาเอก-โท หรือตรงตามความถนัด
7. มีจำนวนพอเพียง (หมายรวมทั้งครูและบุคลากรสนับสนุน)

มาตรฐานที่ 10 ครูมีความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพและเน้นเด็กเป็นสำคัญ

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีความรู้ความเข้าใจเป้าหมายการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
2. มีการวิเคราะห์เด็กเป็นรายบุคคล
3. มีความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ
4. มีความสามารถในการใช้สื่อที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการเรียนรู้ของเด็ก
5. มีการประเมินพัฒนาการของเด็กตามสภาพจริงโดยคำนึงถึงพัฒนาการตามวัย
6. มีการนำผลการประเมินพัฒนาการมาปรับเปลี่ยนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนา

เด็กให้เต็มตามศักยภาพ

7. มีการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กและนำผลไปใช้พัฒนาเด็ก

มาตรฐานด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

มาตรฐานที่ 11 ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษา

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ
2. มีความคิดริเริ่ม มีวิสัยทัศน์ และเป็นผู้นำทางวิชาการ
3. มีความสามารถในการบริหารงานวิชาการและการจัดการ
4. มีการบริหารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจ

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง ระบบการบริหารงานและพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบครบวงจร

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีการจัดองค์กร โครงสร้าง และระบบการบริหารงานที่มีความคล่องตัวสูงและปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมตามสถานการณ์
2. มีการจัดการข้อมูลสารสนเทศอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมและทันต่อการใช้งาน
3. มีระบบการประกันคุณภาพภายในที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
4. มีการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
5. ผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจผลการบริหารงานและการพัฒนาเด็ก

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษา
2. มีการบริหารเชิงกลยุทธ์ และใช้หลักการมีส่วนร่วม
3. มีคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมพัฒนาสถานศึกษา
4. มีการบริหารที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษามีการจัดหลักสูตร และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็น

สำคัญ

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีหลักสูตรที่เหมาะสมกับเด็กและท้องถิ่น
2. มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนอง

ความสนใจและเหมาะสมกับวัยของเด็ก

3. มีการส่งเสริมและพัฒนานวัตกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และสื่ออุปกรณ์การเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

4. มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยบูรณาการผ่านการเล่นเด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

5. มีการบันทึก การรายงานผล และการส่งต่อข้อมูลของเด็กอย่างเป็นระบบ

6. มีการนิเทศและนำผลไปปรับปรุงการจัดกิจกรรม/ประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอ

7. มีการนำแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดประสบการณ์

มาตรฐานที่ 15 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพเด็กอย่างหลากหลาย
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีการจัดและพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือเด็กอย่างทั่วถึง

2. มีการจัดกิจกรรม กระตุ้นพัฒนาการทางสมอง ตอบสนองความสนใจ และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

3. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมค่านิยมที่ดีงาม

4. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมด้านศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว

5. มีการจัดกิจกรรมสืบสานและสร้างสรรค์ วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย

6. มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

มาตรฐานที่ 16 สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม

2. มีการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของเด็ก

3. มีการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

4. มีห้องเรียน ห้องสมุด สนามเด็กเล่น พื้นที่สีเขียว และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงและอยู่ในสภาพใ้ใช้การได้ดี

5. มีการจัดและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

มาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 17 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น
ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น

2. สนับสนุนให้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ

หลักสูตรระดับสถานศึกษา

มาตรฐานที่ 18 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการและองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนา วิธีการเรียนรู้ในชุมชน

ตัวบ่งชี้ ได้แก่

1. เป็นแหล่งวิชาการในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชน
2. มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

มาตรฐานการศึกษา ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก

ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การศึกษาปฐมวัย รอบที่สอง (พ.ศ. 2549-2553)

3.4.1 มาตรฐานด้านผู้เรียน

มาตรฐานด้านผู้เรียน มี 7 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ

มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีวินัย มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน
2. ผู้เรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต
3. ผู้เรียนมีความกตัญญูกตเวที
4. ผู้เรียนมีเมตตากรุณา มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น
5. ผู้เรียนมีความประหยัด รู้จักใช้และรักษาทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม
6. ผู้เรียนมีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย

มาตรฐานที่ 2 ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดีมี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐานและมีพัฒนาการตามวัย

2. ผู้เรียนรู้จักดูแลสุขภาพ สุขอนามัย และดูแลตนเองให้มีความปลอดภัย
3. ผู้เรียนมีความมั่นใจ กล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม
4. ผู้เรียนร่าเริงแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ครู และผู้อื่น

มาตรฐานที่ 3 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
ข้อกำหนดสำหรับการศึกษาปฐมวัย ผู้เรียนมีความสนใจกิจกรรมด้านศิลปะ ดนตรีและการ
เคลื่อนไหว

มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนสนใจและร่วมกิจกรรมด้านศิลปะ
2. ผู้เรียนสนใจและร่วมกิจกรรมด้านดนตรีและการเคลื่อนไหว โดยไม่ขัดหลักศาสนา
3. ผู้เรียนสนใจและร่วมกิจกรรมการออกกำลังกาย

มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ
มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์ ข้อกำหนดสำหรับการศึกษาปฐมวัย ผู้เรียนมี
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา และคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้
2. ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
3. ผู้เรียนมีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรข้อกำหนดสำหรับการ
การศึกษาปฐมวัย ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานตามพัฒนาการทุกด้าน มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีทักษะในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก
2. ผู้เรียนมีทักษะในการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5
3. ผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสารที่เหมาะสมกับวัย
4. ผู้เรียนมีทักษะในการสังเกตและสำรวจ
5. ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องมิติสัมพันธ์ และการกะประมาณ สามารถเชื่อมโยงความรู้และ
ทักษะต่าง ๆ

6. ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้อง ธรรมชาติ และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

มาตรฐานที่ 6 ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนา
ตนเองอย่างต่อเนื่องข้อกำหนดสำหรับการศึกษาปฐมวัย ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ รักการอ่านและพัฒนา
ตนเอง มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนมีความสนใจใฝ่รู้ รักการอ่าน
2. ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว และสนุกกับการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 7 ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตข้อกำหนดสำหรับการศึกษาปฐมวัย ผู้เรียนเล่น/ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้ และชื่นชมในผลงานตนเอง มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ผู้เรียนทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนและชื่นชมในผลงาน
2. ผู้เรียนเล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้

3.4.2 มาตรฐานด้านครู

มาตรฐานด้านครู มี 2 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบและมีครูเพียงพอ

มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 8 ครูมีคุณวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ และมีครูเพียงพอมี 5 ตัวบ่งชี้

1. ครูมีคุณลักษณะที่เหมาะสม
2. ครูที่จบระดับปริญญาตรีทางการศึกษาขึ้นไปหรือเทียบเท่า
3. ครูที่สอนตรง ตามวิชาเอก/โท หรือความถนัด
4. ครูได้รับการพัฒนาในวิชาที่สอนตามที่คุรุสภากำหนด
5. สถานศึกษามีจำนวนครูตามเกณฑ์ ก.ค.ศ.

มาตรฐานที่ 9 ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ครูมีความรู้ ความเข้าใจเป้าหมายการจัดการศึกษาปฐมวัย
2. ครูมีความสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ครูสามารถประเมินพัฒนาการของผู้เรียนครบทุกด้าน อย่างเหมาะสมตามวัย และสอดคล้องกับสภาพจริงของการเรียนรู้
4. ครูสามารถนำผลการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนมาปรับการจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เต็มศักยภาพ

3.4.3 มาตรฐานด้านผู้บริหาร

มาตรฐานด้านผู้บริหาร มี 5 มาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างและการบริหารงานอย่างเป็นระบบ

ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษา

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้

มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา ตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐาน มีดังนี้

มาตรฐานที่ 10 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำและมีความสามารถในการบริหารจัดการ มี 4 ตัวบ่งชี้คือ

1. ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีความมุ่งมั่น และอุทิศตนในการทำงาน
2. ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มและมีวิสัยทัศน์
3. ผู้บริหารมีความสามารถในการบริหารวิชาการและเป็นผู้นำทางวิชาการ
4. ผู้บริหารมีการบริหารที่มีประสิทธิผลและผู้เกี่ยวข้องพึงพอใจในการบริหาร

มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้าง และการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมายการศึกษามี 4 ตัวบ่งชี้คือ

1. สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างการบริหาร และระบบการบริหารงานที่มีความคล่องตัวสูงปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม

2. สถานศึกษามีการบริหารเชิงกลยุทธ์

2.1 สถานศึกษามีการบริหารโดยใช้หลักการมีส่วนร่วม และมีการตรวจสอบ ถ่วงดุล

2.2 สถานศึกษามีระบบและดำเนินการประกันคุณภาพภายในเป็นไปตามกฎกระทรวง

มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ข้อกำหนดสำหรับการศึกษาปฐมวัย สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการอบรมเลี้ยงดู และส่งเสริม

กระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญมี 3 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย
3. สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อม และการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนา

ตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

มาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้มี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีหลักสูตรและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาและความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

2. สถานศึกษามีสื่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 14 สถานศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษามี 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. สถานศึกษามีระบบและกลไกในการส่งเสริมความสัมพันธ์ และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

2. สถานศึกษามีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

จากที่กล่าวมา การพัฒนามาตรฐานการศึกษาปฐมวัย จะบรรลุเป้าหมายตามมาตรฐาน กำหนดหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการบริหาร มีบทบาทในการวางแผน การควบคุมดูแล ติดตามการดำเนินงาน การให้คำปรึกษาและการให้กำลังใจแก่ผู้ร่วมงาน เป็นผู้นำทางวิชาการสูง เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และเป็นผู้นำในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ได้คุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.1.1 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับด้านทักษะ

มานิตย์ รัตนปัญญา (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการการพัฒนาทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 1 ตามความคิดเห็นของหัวหน้าสถานศึกษาและผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารในด้านความรู้ความสามารถ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านเทคนิควิธีการอยู่ในระดับมาก หัวหน้าสถานศึกษาและผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษา มีความต้องการทักษะการบริหาร 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้บริหารที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีความต้องการพัฒนาทักษะการบริหารด้านความรู้ความสามารถแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน และผู้บริหารที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี กับผู้บริหารที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีความต้องการทักษะทั้ง 3 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

เกศนา พันทาเดช (2543 : 58) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สรุปได้ว่า ทักษะการบริหารมีความสำคัญต่อการบริหารงานของผู้นำ หรือผู้บริหารทุกคน

ผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารงานนั้น ด้านต่าง ๆ ในโรงเรียน ต่างมีความรู้และความชำนาญในการใช้ทักษะพื้นฐานในการบริหารงานนั้น ซึ่งได้แก่ ทักษะทั้ง 3 ตามแนวคิดของ แคทซ์ (Katz) นอกจากนี้ทักษะทั้ง 3 ประการแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องมีความชำนาญในทักษะด้านอื่น ๆ อีก โดยเฉพาะทักษะทางการศึกษาและการสอน ผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้จักการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนที่ตนรับผิดชอบเป็นอย่างดี และการที่ผู้บริหารโรงเรียนจะฝึกฝนตนเอง ให้เกิดความรู้ และความชำนาญทางด้านทักษะต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น สิ่งที่สำคัญผู้บริหารต้องเป็นบุคคลที่มีทักษะทางความรู้ ความคิดเสียก่อน จึงสามารถพัฒนาทักษะด้านอื่น ๆ ได้

กฤษณะ สุพงศ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทักษะการบริหารที่ส่งผลกระทบต่อ การปฏิบัติตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียน สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขต การศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีทักษะการบริหารอยู่ในระดับมาก ทักษะด้านเทคนิคส่งผล ต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนภาพรวม และทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ส่งผลต่อการปฏิบัติ ตามมาตรฐานการบริหารโรงเรียนในทุกมาตรฐาน

กมลวรรณ เกษะนันท์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาทักษะและคุณภาพการบริหารงาน ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือคณะภคินี เซนต์ปอล เฮอร์ ซาร์ต พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่าง ทักษะการบริหารทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะทางด้านความคิด ทักษะทางมนุษยสัมพันธ์และทักษะทางเทคนิค กับคุณภาพการบริหารงานวิชาการมีความสัมพันธ์ทางบวกทุกด้าน โดยมีความสัมพันธ์กับทักษะ ทางเทคนิคสูงสุด ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการบริหารกับคุณภาพการบริหารงานบุคลากร มีความสัมพันธ์กันทางบวกทุกด้านและมีความสัมพันธ์กับทักษะทางมนุษยสัมพันธ์สูงสุด

บุญเหลือ เมธ ไซดม (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความต้องการพัฒนาทักษะการบริการ ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการพัฒนา ทักษะการบริหาร เรียงลำดับคือ ทักษะด้านเทคนิค ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือข้อมูลระบบ สารสนเทศ ด้านความคิดรวบยอด ได้แก่ ความสามารถในการวิเคราะห์งาน เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ การใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงและบริหารงาน

โกศล ไสขาว (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ ความคิดต่อทักษะการบริหาร ที่ส่งผลกระทบต่อปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 4 ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมผู้บริหารมีทักษะการบริหารอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกตามทักษะพบว่า ผู้บริหาร วิทยาลัยมีทักษะการบริหารด้านมนุษยสัมพันธ์มากที่สุด ส่วนทักษะด้านเทคนิค ทักษะด้านมโนภาพ และด้าน ผู้นำ อยู่ในระดับปานกลาง การปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ในระดับดีมาก ความคิดเห็น ของ ผู้บริหารและครูที่มีต่อทักษะการบริหาร และการปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีความ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความคิดของผู้บริหารอยู่ในระดับสูงกว่าและ

ทักษะของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และทักษะการบริหารของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียนมัธยมศึกษา คือ ทักษะด้านมโนภาพ ด้านเทคนิค และด้านผู้นำ

ศักดิ์สิทธิ์ โดสมบัติ (2546 : บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาตามทัศนะของครูจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า การใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษาตามทัศนะของครูจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านความคิดรวบยอด ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านเทคนิคอยู่ในระดับมาก

5.1.2 งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพ

วัชรวิทย์ เทพพุทธรังษิ (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนพบว่า มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแก่ครู – อาจารย์ มีการพัฒนาบุคลากร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ มีการวางแผน มีการนิเทศ มีการประเมินผล

2. จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาและการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาพบว่า มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแก่ผู้รับผิดชอบมาตรฐานมีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นของโรงเรียนในการใช้ข้อมูลพื้นฐานการศึกษา มีการนิเทศ

3. การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน พบว่า มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจแก่ ครู อาจารย์ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน มีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียนมีการวางแผนจัดทำธรรมนูญโรงเรียน

4. การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี พบว่า มีการประชุมแจ้งนโยบายประจำปีแก่หัวหน้าฝ่าย / หมวด / งาน และฝ่ายหมวด / งานเขียนงาน / โครงการ เพื่อเสนอที่ประชุมคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน เพื่อพิจารณาโครงการและจัดสรรงบประมาณการขออนุมัติแผนจากประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและประกาศใช้ มีการนิเทศ มีการประเมินและสรุปผล

5. การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนยังไม่ได้จัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียน

ชาติรี รัตนพิพิธชัย (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียนกับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชนบุรี เขต 1

1. ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 มีการใช้ทักษะการ

บริหารงานอยู่ในระดับมากทุกด้านตามลำดับ คือ ด้านมนุษย์ ด้านความรู้ความคิด ด้านความคิดรวบยอด ด้านเทคนิคและด้านการศึกษาและการสอน

2. โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 มีการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนโดยรวมและเป็นรายด้าน คือ ด้านเตรียมการ ด้านการดำเนินการ และด้านการรายงาน อยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารงานโรงเรียนทั้ง 5 ด้านกับการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 เป็นความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน ด้านความคิดรวบยอด และด้านมนุษย์มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับปานกลางกับการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน และการใช้ทักษะการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนด้านการศึกษาและการสอนด้านเทคนิคและด้านความรู้ความคิด มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับสูงกับการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน

เรื่องศักดิ์ แสงเจริญ (2547 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานประกันคุณภาพในกับความతోแท้ของครู โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร พบว่า ด้านการพัฒนากุศลกร การพัฒนาระบบสารสนเทศ การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการดำเนินงานตามแผนและการประเมินผลอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ความతోแท้ของครู โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุทสาคร พบว่า ครูมีความతోแท้ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ มีความతోแท้ด้านการสูญเสียความสัมพันธ์ส่วนบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง และมีความతోแท้ด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตนอยู่ในระดับสูง

3. การหาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน กับความతోแท้ของครู พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ด้านการพัฒนากุศลกรมีความสัมพันธ์ทางลบกับความతోแท้ของครู ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ และความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ สำหรับการพัฒนาระบบสารสนเทศมีความสัมพันธ์ทางลบกับความอ่อนล้าทางอารมณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบกับด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ด้านการสูญเสียความสัมพันธ์ส่วนบุคคล และด้านความไม่สมหวังในผลสำเร็จของตนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่

ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ นอกจากนี้ การดำเนินงานตามแผนและการประเมินผล มีความสัมพันธ์ ทางลบกับความอ่อนล้าทางอารมณ์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. การเปรียบเทียบความท้อแท้ในงานของครูจำแนกตาม ภาระงาน ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียน พบว่า ครูที่มีภาระงานต่างกันมีความท้อแท้ไม่แตกต่างกัน ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน มีความท้อแท้ด้านการสูญเสียความสัมพันธ์ส่วนบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ

วิภา ส่างสาร (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพ ปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหาและ แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของ โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนในภาพรวมและทุกชั้นตอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับคือ ชั้นเตรียมการ ชั้นดำเนินการและชั้นการจัดทำรายการประเมินตนเองหรือรายงานประจำปี

2. ปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ในภาพรวมและทุกชั้นตอน ส่วนใหญ่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นชั้นเตรียมการมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง

3. แนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนในภาพรวมและทุกชั้นตอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

4. แนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนในภาพรวมและทุกชั้นตอน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

5. โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง ที่มีระดับการจัดการศึกษาต่างกัน มีสภาพการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ส่วนปัญหาแนวทางแก้ไข และแนวทางพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนไม่แตกต่างกัน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

5.2.1 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวกับด้านทักษะ

คารีย์ (Carey, 1972 : 4712 - A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สิ่งจำเป็นของการฝึกอบรมในอนาคต สำหรับผู้บริหารโรงเรียนของรัฐแมตซาชูเซตส์ ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยสำรวจความเห็นด้านทักษะ และความจำเป็นสำหรับผู้บริหารโรงเรียนในอนาคต พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนในช่วงศตวรรษหน้า จะต้องรู้สังกัปและเทคนิคที่ใช้ในเรื่องมนุษย์สัมพันธ์ รู้ถึงแนวโน้มด้านการศึกษาใหม่ ๆ และรู้ถึงหลักสูตรพร้อมทั้งแผนการเรียนการสอนในโรงเรียนของตน

มูก (Mook. 1976 : 5850-A) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการในการฝึกอบรมก่อนประจำการ และระหว่างประจำการของครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา เมืองแคนซัส ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร ผู้นำในการสอน และได้เปรียบเทียบตัวแปรด้านขนาดโรงเรียน ประสิทธิภาพในการบริหารและ ประสิทธิภาพเกี่ยวกับการฝึกอบรม พบว่า ครูใหญ่ที่ต้องการให้มีการฝึกอบรมก่อนเข้าประจำการจะเห็น ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรและภาวะผู้นำทางการสอนขนาดโรงเรียนมีผลต่อความต้องการ ในการฝึกอบรมแตกต่างกัน ประสิทธิภาพของครูใหญ่และประสิทธิภาพเกี่ยวกับการฝึกอบรม ไม่ใช่ องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความแตกต่างของความต้องการฝึกอบรม

ดาเรช และมาร์ชา (Daresh & Marsha. 1994 : Online) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ทักษะที่ สำคัญในการเริ่มต้นเป็นผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนที่ปฏิบัติงานอยู่กับผู้ที่เตรียมตัวเป็นผู้บริหาร พบว่า มีการรับรู้ที่แตกต่างกัน โดยกับผู้เตรียมตัวเป็นผู้บริหารให้ความสำคัญกับทักษะทาง เทคนิคมากที่สุด ในขณะที่ผู้บริหารที่กำลังปฏิบัติงานให้ความสำคัญกับทักษะด้านสังคมและ การรู้จักตนเองมากกว่า

ทิลลอสัน (Tillotson. 1996 : 64 - A) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ และทักษะทางความคิดรวบยอดของนักศึกษาสาขาการบริหารการศึกษา ระดับสูง (Texas Association of College and University Student Personnel Administrators : TACUSPA) ซึ่งได้ศึกษาระดับความสำคัญของทักษะ ทั้ง 3 ตามทฤษฎีของ Katz ได้แก่ ทักษะทางเทคนิค ทักษะทางมนุษย์ และทักษะทางความคิดรวบยอด จากนักศึกษาสาขาการบริหารการศึกษา ระดับสูง ผลการวิจัยพบว่า ทักษะที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ได้แก่ ทักษะทางมนุษย์ ซึ่งประกอบ ไปด้วยทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะด้านการจัดองค์กร ทักษะด้านการติดต่อสื่อสาร ทักษะด้านการอำนวยความสะดวกที่จำเป็นในการทำงาน รองลงมาได้แก่ ทักษะทางความคิดรวบยอด และทักษะทางเทคนิคตามลำดับ

5.2.2 งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวกับการประกันคุณภาพ

เซอร์ยาดิ (แจ่มทอง สิริแสงเลิศ. 2540 : 42 อ้างอิงจาก Suryadi. 1995. **Ministry of Education and Culture.**) ศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาในระดับประถมศึกษาของ ประเทศอินโดนีเซีย โดยวัดคุณภาพของครูใน 4 ปีวิจัยหลัก คือ ความสามารถทางด้านวิชาชีพ ความพยายามทางวิชาชีพ เวลาที่ใช้ในกิจกรรมทางวิชาชีพและความสัมพันธ์ระหว่างความเชี่ยวชาญ และงานที่ได้รับมอบหมาย ผลการวิจัยพบว่า ครูเป็นปัจจัยเดียวที่ใช้ตัดสินการปรับปรุงคุณภาพทางการ ศึกษา และครูที่มีคุณภาพจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาได้มากที่สุด

ฮาเจอร์ (Hager. 1997 : Abstract) วิจัยเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ (QA) ในด้านการ ฝึกอบรมและอาชีวศึกษา (VET – Vocational Education and Training) ในออสเตรเลียโดยศึกษาปัจจัย 3 ประการ คือ ความสัมพันธ์ภาคอุตสาหกรรม มีผลประโยชน์จากการประเมินเพื่อประกันคุณภาพ

โปรแกรมการประกันคุณภาพอาจตรงประเด็นในด้านของการฝึกอบรมและการอาชีวศึกษา การจัดการคุณภาพ ทั้งหมดยังขึ้นอยู่กับมาตรฐานนานาชาติ การวิจัยเสนอแนะว่าประเด็นที่ควรคำนึงถึงในการดำเนินงานประกันคุณภาพ คือ ข้อกำหนดส่วนบุคคล กระบวนการวางแผนโปรแกรมพัฒนาทีมงานและบทบาท ของการตรวจสอบ การประเมินและวิธีการวัดผลและออสเตรเลีย ผลการวิจัยพบว่า มีการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในระบบการประกันและออสเตรเลีย ผลการวิจัยพบว่า มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในระบบการประกันคุณภาพการศึกษานั้น กลไกทางสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเทศเยอรมัน มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การประกันคุณภาพการศึกษา และการควบคุม การประเมิน ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญของครูที่ต้องรับผิดชอบต่ออาชีพของตน ซึ่งต้องดำเนินไปอย่างมีเหตุผลในประเทศสวีเดนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในการประกันคุณภาพการศึกษา จนถึงการประเมินครูในสถานศึกษา ซึ่งต้องเกิดการพัฒนาอย่างชัดเจนในประเทศฝรั่งเศสให้ความสำคัญและเชื่อถือ กับการใช้ข้อสอบภายนอกโรงเรียน มีการควบคุมจากส่วนกลาง ประเทศนิวซีแลนด์ นำเอาระบบการสอบมาตรฐานกลาง ซึ่งอ้างอิงไปสู่การยอมรับที่เป็นมาตรฐาน มีการเตรียมการอย่างมีแบบแผนสู่การควบคุมคุณภาพ และการประเมินการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาและการศึกษาขั้นสูงต่อไป

แพทริก และบาวเดน (Patrick and Bowden. 1997 : 11-12) ได้ศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาในมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า ในการเพิ่มลักษณะรูปแบบในการตรวจสอบมาตรฐาน โดยรูปแบบการประกันคุณภาพของมหาวิทยาลัยแต่ละสถาบัน ส่วนมากจะใช้การปฏิบัติตามการตรวจสอบมาตรฐาน โดยใช้การตรวจสอบด้านวัฒนธรรมและการตรวจสอบการทำงานอย่างต่อเนื่อง และยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียน หมายถึงการตรวจสอบพื้นฐานค่านิยมของสถาบัน ส่วนด้านการประเมินผลมีการพัฒนาการประเมินผลการควบคุมตรวจสอบ และนโยบายโครงสร้างที่เปลี่ยนไป

เชน (Chen. 1997 : Online) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการประเมินภายในสำหรับแผนการศึกษาที่ใช้เครดิตต่อเนื่องในระบบมหาวิทยาลัย วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินภายในสำหรับสถานศึกษาของมหาวิทยาลัย มีปัญหา 3 ประการ คือ 1) แนวทางการประเมินการจัดการศึกษาคืออะไร 2) มีขั้นตอนการประเมินภายในที่เชื่อถือได้อย่างไร 3) กระบวนการประเมินการจัดการศึกษามีอะไรบ้าง ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางไว้ 3 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินการวางแผน 2) การประเมินระหว่างปฏิบัติ 3) การประเมินตรวจสอบเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงาน

นีวิลลี (Neville. 1998 : Abstract) ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการวางแผนในโรงเรียน พบว่าการนำระบบการประกันคุณภาพมาใช้ในการวางแผนจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นแนวทางที่ดี ทำให้ทุกฝ่ายได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือในการปฏิบัติงาน

6. สรุปแนวคิดและทฤษฎีที่นำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิด

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ เอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าในยุคการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งเป็นยุคที่คาดหวังให้ผู้บริหารการศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับความเป็นวิชาชีพชั้นสูง มีองค์รววิชาชีพ ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษากำกับดูแล ผู้บริหารการศึกษาในปัจจุบันจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะทางการบริหาร ซึ่งในการศึกษารุ่นนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทักษะการบริหารตามทฤษฎีของแคทซ์ (Katz, 1974 : 25-26) ที่กล่าวไว้ว่า นักบริหารที่ประสบผลสำเร็จได้นั้นขึ้นอยู่กับ ทักษะการบริหาร 3 ทักษะ คือ ทักษะทางด้านเทคนิค ทักษะทางด้านมนุษย์ และทักษะทางด้านความคิด และในส่วนของผลการประเมินตนเองตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย ผู้วิจัยได้ศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 (3) ที่มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาทุกระดับ และประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องให้ใช้มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและมาตรฐานการศึกษาปฐมวัยเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย จากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) สมศ. ประกอบด้วย 3 มาตรฐาน คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน จำนวน 7 มาตรฐาน มาตรฐานด้านครู จำนวน 2 มาตรฐาน และมาตรฐานด้านผู้บริหาร จำนวน 5 มาตรฐาน